

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuuksia ja haasteita

Kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen opettajien ja erityis-
opettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta

Pirjo Järvinen ja Nina Knuters

Varhaiserityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevät-lukukausi 2024
Kasvatustieteiden ja psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Järvinen, Pirjo ja Knuters, Nina. 2024. Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuuksia ja haasteita. Kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta. Varhaiserityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian laitos. 64 sivua.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisien tuen mahdollisuuksista ja haasteista sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten varhaiskasvatustieteen uudistuksen jälkeistä kolmitasoisesta tuesta on käytännössä tulkittu ja toteutettu.

Tutkimusaineisto koostui kahdenkymmenen haastateltavan vastauksista. Valitsimme VakaTuki -hankkeen valmiista aineistosta varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat informanteiksemme. Haastateltavat olivat eri puolilta Suomea, eri kokoisista kunnista ja edustivat sekä kunnallista että yksityistä varhaiskasvatusta. Haastattelurungosta poimimme kolmitasoisesta tuesta käsittelevät vastaukset. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla laadullisella sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen kolmitasoisessa tuessa nähtiin enemmän haasteita kuin mahdollisuuksia, haasteet painoutuivat hallintoon ja resursseihin liittyviin asioihin. Kolmitasoisien tuen toteuttamisessa tuli erityisesti kunnallisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta esiin monia mahdollisuuksia, kuten aiempaa nopeampi tuen aloittaminen jo varhaisessa vaiheessa. Tuen tarpeen koettiin tulevan lakiuudistuksen myötä paremmin esiin ja hallintopäätösprosessin tekevän tuen toteuttamisesta näkyvämpää ja sitouttavampaa. Toisaalta hallinnolliset menettelyt nähtiin kankeina prosesseina ja tuen tasojen määrittelyt koettiin haastavina. Yleinen tuki esiintyi useissa vastauksissa hämmennystä herättävänä. Erilaiset käytännöt kunnissa eriarvoistivat lapsen asemaa tuen saamisessa, erityisesti yksityinen varhaiskasvatus koki yhdenvertaisuuden haastavana kunnalliseen varhaiskasvatuspalveluun nähden.

Asiasanat: kolmitasoinen tuki, varhaiskasvatus, varhaiserityiskasvatus.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 VARHAISKASVATUS	7
2.1 Varhaiskasvatus Suomessa.....	7
2.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstö	11
3 VARHAISKASVATUKSEN KOLMITASOINEN TUKI	14
3.1 Lakiuudistus	14
3.2 Lapsen tuki varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.....	16
3.3 Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen tasot ja muodot.....	17
3.4 Tuen mahdollisuudet ja haasteet.....	20
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Tutkimuskonteksti.....	25
5.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu	26
5.3 Aineiston analyysi	28
5.4 Eettiset ratkaisut.....	31
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
6.1 Varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuuksista ja haasteista ...	32
6.1.1 Hallinto	32
6.1.2 Resurssit.....	35
6.1.3 Tuki.....	37

6.2	Varhaiskasvatuksessa järjestettävän kolmitasoisen tuen mahdollisuudet ja haasteet kunnallisella ja yksityisellä palvelunjärjestäjällä	39
6.2.1	Hallinto	39
6.2.2	Resurssit.....	41
6.2.3	Tuki.....	43
7	POHDINTA.....	48
7.1	Tulosten tarkastelu pääluokittain.....	48
7.2	Tulosten tarkastelu varhaiskasvatuksen laatukriteerien näkökulmasta	51
7.3	Johtopäätökset	53
7.4	Tutkimuksen arviointi.....	55
7.5	Jatkotutkimusaiheita ja käytännön sovellukset.....	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET.....	69

1 JOHDANTO

Lapsen tukea varhaiskasvatuksessa vahvistettiin varhaiskasvatuslain uudistuksella (Varhaiskasvatuslaki, 2021) syksystä 2022 alkaen. Uusi kolmitasoinen tuki ja siihen liittyvät toimintaperiaatteet ovat vaatineet varhaiskasvatuksen järjestäjiltä paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien työstämistä, prosessien uudistamista ja rakenteiden sekä toimintaympäristöjen kehittämistä. Tutkimusta uudesta lakiuudistuksen mukaisesta tuen toteuttamisesta ei vielä juurikaan ole.

Lakiuudistuksen myötä Opetushallituksen (OPH) julkaisemat valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) velvoittavat palveluiden järjestäjää antamaan lapselle viivytyksettä hänen tarvitsemaansa tukea. Perusteet edellyttävät, että tuki tulee järjestää inklusiivisesti, joustavin järjestelyin ja lähtökohtaisesti lapsen omassa lapsiryhmässä. Yksityiset ja kunnalliset varhaiskasvatuspalveluiden tuottajat ovat toteuttaneet kolmitasoista tukea lain säätämällä tavalla elokuun alusta 2022 lähtien.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen opettajilla ja erityisopettajilla oli kolmitasoisesta tuesta sekä minkälaisena kolmitasoinen tuki näyttäytyi kunnallisella ja yksityisellä varhaiskasvatuksen järjestäjällä. Tutkimus on merkityksellinen, jotta saatiin tietoa siitä, miten uutta lakimuutosta lapsen tukeen liittyen tulkittiin ja minkälaisena tukiprosessi koettiin. Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan lasten koulutuksellista tasa-arvoa tulee edistää. Tutkimuksemme antoi näkökulmaa myös tasa-arvokysymykseen etsimällä tietoa kysymyksiin henkilöstön näkemyksistä tuen yhdenvertaisuudesta lapsen oppimisen tukea koskien. Tämän tutkimuksen tulokset avasivat näkökulmia tuen tämänhetkisestä toteutumisesta varhaiskasvatuskentällä. Tieto oli tärkeää, jotta voidaan kehittää lapsen yhdenvertaista oikeutta tukeen omassa toimintaympäristössään. Tutkimuksemme käsitteli varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tuen järjestämisestä ja toteuttamisesta mahdollisuuksiksi ja haasteiksi koettuja tekijöitä.

Tämä pro gradu tutkielma tehtiin yhteistyössä VakaTuki - Varhaiskasvatuksen palvelun järjestäjien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit - hankkeen (VakaTuki; Pihlaja, P., ei pvm.) kanssa. VakaTuki-hankkeen tavoitteena oli tutkia lapsen tuen toteutumista, resurssointia ja hallinnon prosesseja. Myös kuntatason ja palvelun järjestäjän tuen rakenne ja tuen tasot ja niihin liittyvät prosessit olivat tutkimuskohteena. Näiden lisäksi etsittiin tietoa inklusiivisen pedagogiikan johtamisesta ja organisaation rakenteesta. Hyödynsimme tässä tutkimuksessa VakaTuki-hankkeeseen osallistuneiden varhaiskasvatuksen opettajien sekä -erityisopettajien yksilö- ja ryhmähaastatteluvastauksia.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatus Suomessa

Varhaiskasvatus-käsitteen määrittelyt sisältävät erilaisia näkökulmia ja merkityksiä. Varhaiskasvatus-käsitettä käytettiin ensimmäisen kerran Suomessa 1970-luvun alussa Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietinnössä (1974) (Alila ym., 2018). Härkönen (2003) esittää varhaiskasvatus-käsitteelle neljää ekstensiota: varhaiskasvatuskäytäntö, varhaiskasvatusoppiaine, varhaiskasvatustiede ja varhaiskasvatusajattelu. Varhaiskasvatuslaissa (2015) päivähoidon käsite korvattiin varhaiskasvatuksen käsitteellä. Varhaiskasvatuslain (2018) määritelmän mukaan ”varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”.

Korkealaatuinen varhaiskasvatus on yhdistetty tutkimuksissa heikoimmassa asemassa olevien lasten kehityksen eduksi (Melhuish ym., 2015). Lapsen oppimiseen vaikuttaa varhaiskasvatuksen toiminnan sisältö ja laatu (Ranta ym., 2021), sillä varhaiskasvatus ei itsessään ole lapsen oppimista ja kehitystä tukevaa tai estävää. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjassa (Vlasov ym., 2018) määritellään varhaiskasvatuksen hyvä laatu kokonaisvaltaiseksi oppimisympäristön laaduksi. Laatuun nähdään kuuluvan fyysinen ympäristö, vuorovaikutus ja pedagogiikkaan liittyvät tekijät. Asiakirjassa todetaan fyysisen ympäristön lähtökohdiksi tilojen terveellisyys ja toiminnallisuus. Sosiaalisessa ympäristössä vuorovaikutus ja läheisyys opettajan ja lapsen välillä on tärkeä tekijä lapsen oppimisessa (Burchinal ym., 2022). Varhaiskasvatuksen henkilöstön vuorovaikutukselliset ratkaisut ovat yhteydessä sekä haastavien tilanteiden etenemiseen että lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin (Ahonen, 2015). Laadun ytimessä ovat pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus sekä henkilöstön osaaminen (Ranta ym., 2021). Laadukas varhaiskasvatus sisältää sekä rakenne- että prosessitekijöitä (Sylva ym., 2004).

Karvi (Vlasov ym., 2018) jakaa varhaiskasvatuksen laatutekijät rakenne- ja prosessitekijöihin. Rakennetekijät ovat varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyviä suhteellisen pysyviä tekijöitä, jotka luovat reunaehdoja pedagogiselle toiminnalle. Palvelujen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus ovat yhdenvertaisuutta varmistavia varhaiskasvatuksen laadun rakennetekijöitä. Muun muassa oikea-aikainen ja kattava huoltajien ohjaus ja neuvonta edistää yhdenvertaista saavutettavuutta (Vlasov ym., 2018). Yksi keskeinen laatuun vaikuttava rakennetekijä on toimiva johtamisjärjestelmä (Harris ym., 2002). Sen merkitys korostuu erityisesti organisaation kehittämisessä ja muutoksissa. Varhaiskasvatuksen laadun rakennetekijöitä ovat lisäksi varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö ja opetussuunnitelma sekä pätevä ja ammattitaitoinen henkilöstö. Sujuvat siirtymät, arvioinnin ja kehittämisen rakenteet, resurssit sekä työaikarakenteet kuuluvat myös rakennetekijöihin (Vlasov ym., 2018).

Laadun prosessitekijöillä tarkoitetaan (Vlasov ym., 2018) varhaispedagogiikan ydintoimintoja ja yksikön pedagogista toimintakulttuuria, joka vaikuttaa suoraan lapsen omiin kokemuksiin. Varhaiskasvatuksen laadun prosessitekijöitä ovat pedagoginen toiminta, sen johtaminen sekä sen suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen. Myös vuorovaikutussuhteet lasten, huoltajien ja henkilöstön kesken sekä eri osapuolten osallisuuden kokemukset lasketaan laadun prosessitekijöihin. Lapsen osallisuuden edistäminen ei ole vapaaehtoista vaan sillä on lainsäädännöllinen perusta; varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten osallisuuden toteutumista jo YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (1989) pohjautuen (Sevon ym., 2021). Käsite lapsesta aktiivisena oppijana ohjaa pedagogista toimintaa ja haastaa organisoimaan arkea lasten osallisuutta tukevaksi (Vlasov ym., 2018). Osallisuuden edellytyksenä on, että lapset voivat jakaa kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan yhdessä sellaisten aikuisten kanssa, jotka kuulevat ja tulkitsevat hänen viestejään (Sheridan, 2007).

Pedagoginen toiminta pohjautuu opetussuunnitelmatyöhön (Vlasov ym., 2018). Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen osana opetussuunnitelmaprosessia tekee näkyväksi ne pedagogiset prosessit ja käytännöt, joiden kautta kunkin lapsen henkilökohtaista kasvua ja kehitystä tuetaan.

Kansallisen, paikallisen ja lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman hyödyntämisellä pedagogisessa toiminnassa on tutkimusten mukaan suotuisa vaikutus lapsen kehitykseen ja oppimiseen (Vlasov ym., 2018). Lasten varhaiskasvatussuunnitelman ei tule keskittyä kuvailemaan lasta ja lapselle asetettuja tavoitteita, vaan sitä, kuinka oppimisympäristö järjestetään lapsen oppimista ja kehitystä tukevaksi (Repo, 2018). Norjalainen tutkimus (Franck, 2022) kartoitti varhaiskasvatuksessa olevien, erityisopetusta saavien lasten asiantuntija-arvioita. Tutkimuksen mukaan näissä asiakirjoissa ei käsitellä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä kontekstin arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Parempi tietämys varhaiskasvatuksen kyvyistä ja puutteista auttaisi ympäristön kehittämässä inklusiiviseksi lapsen tuen tarpeet huomioivaksi oppimisympäristöksi.

Kunnilla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta kunnassa asuvalle alle kouluikäiselle lapselle perheiden tarpeiden mukaisessa laajuudessa sekä toimintamuodossa (Varhaiskasvatustalaki, 2018). Kunnan tulee myös järjestää huoltajille neuvontaa ja ohjausta käytettävissä olevista varhaiskasvatustalpalveluista kuten tarjolla olevista vaihtoehtoista. Varhaiskasvatuksen järjestäjää valitessa tulee korostaa lapsen edun ensisijaisuutta (Heiskanen ym., 2021). Lapsen edun tulee olla ensisijaisena myös kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja järjestettäessä. Kunnissa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoitona esimerkiksi ryhmäperhepäiväkodeissa sekä avoimena varhaiskasvatuksena (Varhaiskasvatustalaki, 2018). Kunnan tulee pyrkiä järjestämään näitä palveluja palvelun käyttäjien asutuksen lähialueella liikenneyhteydet huomioon ottaen (Varhaiskasvatustalaki, 2018). Varhaiskasvatuksen tulee myös palvella käyttäjiä sekä vuorokauden että kalenterivuoden ympäri tarpeen mukaan.

Suomessa kunnat voivat järjestää varhaiskasvatustalpalvelunsa itse, yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai ostamalla varhaiskasvatuksen palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta (Valkonen ym., 2021). Yksityinen varhaiskasvatus voidaan tuottaa yksityisen henkilön, yhteisön, säätiön tai liikeyrityksen toimesta (Varhaiskasvatustalaki, 2018). Kunta ohjaa asiakkaita yksityisen varhaiskasvatuksen piiriin useimmiten, koska se on vaihtoehto muiden joukossa, kunnalla ei itellä ole mahdollisuutta tarjota palvelua tai koska perheen tarvitsema palvelu voi

löytyä yksityiseltä palveluntuottajalta (Riitakorpi ym., 2017). Yksityistä varhaiskasvatusta pidetään myös kustannustehokkaana palveluna, jota kunnat myös valvovat. Yksityistä varhaiskasvatusta järjestetään kunnissa ostopalveluna, Kansaneläkelaitoksen yksityisen hoidon tuella tai palvelusetelillä toteutettuna (Riitakorpi ym., 2017). Osa kunnista tukee yksityisiä palvelun järjestäjiä maksamalla järjestäjälle kuntalisää (Eskelinen & Paananen, 2018). Karvin selvityksen (Repo, Vlasov ym., 2019) mukaan noin puolet Suomen kunnista järjestää varhaiskasvatusta yksityisen palvelun järjestäjän toimesta. Selvitys tuo esiin tilastointia, jonka mukaan vuonna 2019 yksityisiä päiväkoteja oli 993, joka on 27,5 % kaikista Suomen päiväkodeista. Lasten määrä yksityisessä varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt vuosien 2015–2020 noin 5 % (Säkkinen & Kuoppala, 2021). Samaisina vuosina palvelusetelillä järjestettävä varhaiskasvatus lisääntyi noin 15000 lapsesta noin 30000 lapseen eli palvelusetelillä järjestettävässä yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä kaksinkertaistui (Säkkinen & Kuoppala, 2021).

Yksityistä varhaiskasvatuspalvelua tuottavat niin voittoa tavoittelemattomat yhdistykset ja järjestöt kuin voittoa tavoittelevat yrityksetkin (Mäntyjärvi ym., 2022). Yhdistys- ja järjestöpohjaisia päiväkoteja on hieman vähemmän kuin yrityspohjaisia (Repo, Vlasov ym., 2019). Kunnan lisäksi yksityisiä palveluntuottajia valvoo Aluehallintovirasto ja Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Yksityisen palveluntuottajan tulee noudattaa varhaiskasvatuslaissa määrättyjä edellytyksiä yksityisenä palveluntuottajana toimimiseksi, varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä henkilöstökelpoisuus määräyksiä. Yksityistä varhaiskasvatusta koskevat lain mukaan myös kaikki samat velvollisuudet kuin kunnallista varhaiskasvatusta, kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen ja tuen antaminen heti tuen tarpeen ilmettyä. Sekä yksityisen että julkisen varhaiskasvatuspalveluiden tuottajilla on yhtäläinen velvollisuus järjestää laadukasta lapsen tukea, jotta lasten yhdenvertaisuus toteutuu (Alila, 2022, s.15–16; Heiskanen ym., 2021). Aiempien tutkimusten mukaan (Vainikainen ym., 2018) varhaiskasvatuspalveluiden tuottajien välistä työnjakoa lapsen kehityksen ja oppimisen kysymyksissä tulisi selkiyttää kansallisella tasolla. Varhaiskasvatuslaki (2018) asettaa ehtoja lapsen tuen järjestämiselle. On tärkeää, että tuki

toteutuu ja toteutetaan lain määräämällä tavalla riippumatta varhaiskasvatuksen palvelumuodosta. Perheiden on tärkeää saada tietoa siitä, minkä muotoista tukea heidän valitsemassaan varhaiskasvatuspalvelussa toteutetaan (Heiskanen ym., 2021).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) määrittää reunaehdot varhaiskasvatuksen järjestäjälle jättäen kuitenkin mahdollisuuden erilaisille painotusalueille ja arvopohjille. Kunnat tekevät paikalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joissa ne pystyvät määrittämään kuntakohtaisia painotusalueita. Yksityisillä palveluntuottajilla on omia painotusalueita ja arvopohjia kuten liikunta- ja luontopainotteista varhaiskasvatusta, eri pedagogioita kuten Steiner -pedagogiikkaa painottavaa varhaiskasvatusta tai uskontokasvatusta painottavaa varhaiskasvatusta (Mäntyjärvi ym., 2022). Varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteuttamisesta, että tuen arvioinnista ja toteuttamisesta (OPH, 2022).

2.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Suomessa on laissa (Varhaiskasvatuslaki, 2018) määrätty varhaiskasvatuksen henkilöstön määrästä ja koulutuksesta. Varhaiskasvatuksessa yli kolmevuotiaiden lasten ryhmässä tulee olla seitsemää lasta kohden vähintään yksi kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä oleva henkilö, jolla on varhaiskasvatuslaissa (2018) säädetty ammatillinen kelpoisuus. Alle kolmivuotiaiden lasten ryhmässä vastaava määrä on yksi henkilö neljää lasta kohden (Valtioneuvosto, 2018).

Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan tulee huolehtia kelpoisuusvaatimukset täyttävästä henkilöstöstä. Tällä henkilöstöresurssilla varhaiskasvatukselle laissa (Varhaiskasvatuslaki, 2018) säädetyt tavoitteet tulee saavuttaa ja myös lasten tuen tarpeisiin tulee pystyä vastaamaan. Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena on vähintään varhaiskasvatuksen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot sisältävä kasvatustieteen kandidaatin tutkinto (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Varhaiskasvatuksen opettajien vastuulla on toiminnan suunnittelu, sen toteutus sekä arviointi

ja kehittäminen (OPH, 2022). Käytämme tässä työssä varhaiskasvatuksen opettajasta nimikettä opettaja. Lapsen tuen asioissa varhaiskasvatuksen opettajalla on tukena varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Erityisopettajan tehtävään vaaditaan varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus, jonka lisäksi on suoritettu erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot tai varhaiserityispedagogiikan maisterin tutkinto (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Käytämme tässä työssä varhaiskasvatuksen erityisopettajasta nimikettä erityisopettaja.

Opettajien ja erityisopettajien välillä vallitsee yleinen yhteisymmärrys tuen tarpeesta ja heidän tietonsa ja käytäntönsä ovat usein yhteneväisiä, mutta erityisopettajat ovat erityispedagogiikan ammattilaisia, joita opettajat konsultoivat (Spear ym., 2018). Erityisopettajan opettajille antama tuki on tärkeä erityispedagoginen resurssi sekä kunnallisessa, että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Ruotsissa on tehty tutkimuksia varhaiskasvatuksen (*förskola*) erityisopettajien ohjaavasta työkuvasta (Gäreskog, 2021). Ohjaavassa työkuvassa erityisopettajalla on konsultoiva rooli sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa. Tähän konsultoivaan rooliin sisältyy tärkeänä osana ohjaava keskustelu varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Erityisopettaja ottaa myös päävastuun lapsen kehityksestä, mikäli hän huomaa, ettei opettajalla ole tarvittavaa tietotaitoa lapsen haasteisiin nähden (Bladini, 2004). Ruotsissa tehdyn tutkimuksen (Lindqvist ym., 2011) mukaan opettajilla on oletus, että erityisopettaja ottaa vastuun lapsesta, mikäli lapsella esiintyy tuen tarvetta. Tämä vaikuttaa osaltaan siihen, että erityisopettajalla on toimivalta lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tästä huolimatta opettajan vastuulla on kuitenkin tunnistaa lapset, joilla on tuen tarvetta, jotta opettaja ja erityisopettaja voivat tehdä yhteistyötä lapsen tuen asioissa.

Varhaiskasvatuksessa toimii myös varhaiskasvatuksen sosionomeja, joilla lain (Varhaiskasvatuslaki, 2018) mukaan tulee olla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto. Tutkinto sisältää varhaiskasvatukseen ja sosiaali-pedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Edellä mainittujen ammattilaisten lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Heidän kelpoisuusvaatimuksenaan on kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, sosi-

aali- ja terveystieteen perustutkinto tai muu vastaava soveltuva tutkinto, jotka sisältävät riittävät lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osat. Lapsiryhmän tai lapsen, joka tarvitsee varhaiskasvatuksessaan tukea, apuna voi olla myös avustaja arjen haasteissa (Varhaiskasvatuslaki, 2021).

Päiväkodissa toimintaa johtaa ja siitä vastaa päiväkodin johtaja, jonka kelpoisuusvaatimuksena on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään ja vähintään varhaiskasvatuksen maisteritutkinto sekä riittävä johtamistaito (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Päiväkodin johtajan tehtäviin kuuluu vahvasti pedagoginen johtaminen (OPH, 2022). Toimipaikan johtaja vastaa henkilöstönsä antamasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön lisäkoulutuksesta lasten tuen tarpeiden mukaan. Johtajan työnkuvaan kuuluu näiden lisäksi huolehtia, että lapsen tuen suunnitelma on osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen toteutuksen kokonaisvastuu on varhaiskasvatuksen opettajilla, mutta toiminnan suunnittelu ja toteutus tehdään koko edellä mainitun henkilöstön ja muun mahdollisen henkilöstön, kuten avustajien, yhteistyönä (OPH, 2022). Tässä tutkimuksessa keskityimme opettajien ja erityisopettajien päiväkodeissa tekemään työhön.

3 VARHAISKASVATUKSEN KOLMITASOINEN TUKI

3.1 Lakiuudistus

Vuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle siirretty päivähoiton suunnittelu, ohjaus ja valvonta käynnisti varhaiskasvatustalainsäädännön uudistamisprosessin (Pihlaja & Viitala, 2018, s. 23). Varhaiskasvatustalain uudistuksen taustalla oli sivistysvaliokunnan (SiVM 5/2018 vp - HE 40/2018 vp) mietintö syyskuussa 2018 voimaan tulleen varhaiskasvatustalain (2018) puutteellisista säännöksistä liittyen lapsen tukeen. Näiden säädösten puutteellisuuden vuoksi osa varhaiskasvatuksen järjestäjistä sovelsi perusopetuslain (1998) aiemmin velvoittamaa yleisen, tehostetun ja erityisen tuen kolmiportaista mallia (Heiskanen ym., 2021). Tämä perusopetuslain (1998) kolmiportainen tuki on säädetty sekä esiopetusta että perusopetusta koskevaksi. Pihlaja ja Neitola (2017) kirjoittavat, että kolmiportainen tukijärjestelmä tuli esiopetuksessa ja perusopetuksessa voimaan 2011. Tämä hämmensi varhaiskasvatuksen kenttää. Kuntien välillä oli varhaiskasvatuksessa suuria eroja tuen tarpeen määrittelyssä, tunnistamisessa sekä niiden pohjalta tapahtuvassa resurssien suuntaamisessa (Pihlaja & Neitola, 2017). Lainsäädännön selkeyttämisen merkittävä kehittämistarve lapsen kehityksen ja oppimisen tuen osalta oli tullut esiin myös valtakunnallisessa selvityksessä (Eskelinen & Hjelt, 2017).

Ennen uudistusta varhaiskasvatustalainissa mainittiin, että lapsen tuen tarve tunnistetaan ja tarkoituksenmukainen tuki järjestetään, tuelle ei määritelty laissa selkeitä eri tasoja (Eskelinen & Hjelt, 2017). Lapsen yhdenvertaisen tuen toteutumiseksi oli välttämätöntä uudistaa varhaiskasvatustalainia siten, että se tarjoaa kattavan ja vahvan kokonaisuuden ja säädöspohjan tuen järjestämiselle varhaiskasvatuksessa. Vuoden 2018 varhaiskasvatustalainin tukea koskevat säädökset eivät muodostaneet vahvaa oikeudellista kokonaisuutta, esimerkiksi erityisen tuen järjestämistä koskevia säännöksiä ei ollut (Alila, 2022, s. 15). Uudistetussa varhaiskasvatustalainissa (2021) käytetään tuesta käsitettä kolmitasoinen tuki, joten on

tärkeää siirtyä käyttämään tätä käsitettä kolmiportaisen tuen sijaan (Käyhkö, 2022, s. 57).

Tähän tutkimukseen liittyvä varhaiskasvatustalain (2018) uudistus on luku 3a "Oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen" (Varhaiskasvatustalain, 2021). Edellä mainitussa luvussa säädetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisesta, tuen toteutuksesta, lapselle annettavista tukipalveluista, tuen tarpeen arvioinnista sekä tuen ja tukipalveluiden päätöksestä. Varhaiskasvatustuksen henkilöstön mitoituksessa on uudistetun varhaiskasvatustalain (2021) mukaan otettava huomioon tehostetun ja erityisen tuen piiriin kuuluva lapsi (Alila, 2022, s. 19).

Hallintopäätöksen tekeminen tuli lakiuudistuksen (Varhaiskasvatustalain, 2021) myötä varhaiskasvatustuksen piiriin tehostettua ja erityistä tukea annettaessa sekä tukipalveluista kaikilla tuen tasoilla. Lapsella on lain mukaan oikeus saada tukipalveluna erityisopettajan konsultaatiota ja opetusta sekä tarvitsemiaan tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä. Hallintopäätöksen menettelyssä noudatetaan hallintolain (2003) säädöksiä. Hallintopäätös tulee tehdä kunnassa, jolla on lapsen varhaiskasvatustuksen järjestämisvastuu (OPH, 2022). Ennen hallintopäätöksen tekoa tulee sekä lasta että huoltajia kuulla asiassa (Hallintolain, 2003). Tutkimusten avulla on pyritty lisäämään lasten kuulluksi tulemisen ja omaan arkeensa vaikuttamisen mahdollisuuksia (Turja, 2011). Kuuleminen lapsen osalta perustuu muun muassa havainnoille varhaiskasvatustuksen arjessa (OPH, 2022). Huoltajia kuullaan joko suullisesti tai kirjallisesti, esim. erillisessä kuulemistilaisuudessa (Hallintolain, 2003). Kuulemisessa huoltajien näkemys tuen tarpeesta kirjataan. Esimerkiksi Vantaan paikallisen varhaiskasvatustussuunnitelman (ei pvm.) mukaan kuulemisen hoitaa useimmiten varhaiskasvatustuksen erityisopettaja yhdessä joko lapsen ryhmän varhaiskasvatustuksen opettajan tai päiväkodin johtajan kanssa.

3.2 Lapsen tuki varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Lapsella on lakisääteinen oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (Varhaiskasvatustalaki, 2018). Lapselle annettava tuki, tuen toteutus, tukipalvelut sekä tuen tarpeen arviointi säädetään uudistuksen myötä laissa (Alila, 2022, s. 16). Edellä mainitut tuen osa-alueet muodostavat käsitteinä vahvemman jatkumon lapsen siirtyessä esi- ja perusopetukseen. Alila ym. (2022) tuovat esiin, että varhaiskasvatuksessa velvoittavien, määräystasoisien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden antaminen on vielä varsin uutta. Ensimmäinen määräystasoinen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, tuli voimaan vuonna 2016 (Alila ym., 2022). Uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) toimii täten velvoittavana, Opetushallituksen antamana määräyksenä ja ohjausasiakirjana varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Asiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti ja sen lähtökohtana ovat kasvu- ja toimintaympäristön muutokset. Kaikkien lasten yhtäläiset oikeudet, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden kunnioittaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys ovat periaatteita, jotka luovat yhdenvertaisen pohjan kaikkien varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kehitykselle, oppimiselle ja kasvulle (OPH, 2022).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2022) velvoitetaan toteuttamaan tukea lapsen vahvuuksista ja oppimiseen, kehitykseen sekä hyvinvointiin liittyvistä tarpeista lähtien. Lasta kuullaan ja huolehditaan vuorovaikutuksesta, jossa lapsi kokee itsensä hyväksytyksi (OPH, 2022). Lapsen käyttäytymisen on tutkimusten mukaan aina suhteessa varhaiskasvattajan vuorovaikutussellisiin ja pedagogisiin valintoihin (Ahonen, 2015). Muita tuen toteuttamisen periaatteita ovat tuen aloittaminen heti tuen tarpeen ilmettyä ilman edellytystä diagnoosista, tuen vaikuttavuuden arvioiminen sekä lapsen tuen tarpeen havainnoinnin hyödyntäminen tukimuotojen valinnassa (Alila, 2022, s. 17–18).

Karvin selvityksen (Repo, Paananen ym., 2019) varhaiskasvatuksen henkilöstön vastauksissa korostuu vahva lasten diagnosointiin sekä erityisryhmiin liittyvä puhe. Henkilöstö koki, että huolen heräämisestä diagnoosiin kestää liian

kauan eikä tukea näin ollen ole saatavilla (Repo, Paananen ym., 2019). Selvityksessä tuli myös esiin, että erityisryhmät tai pienryhmät voisivat ratkaista tuen tarjoamisen ja se, ettei henkilöstö pohtinut juuri ollenkaan omaa pedagogista osaamistaan tuen tarjoamiseksi. Toimintakulttuurin muuttamiseksi ja kehittämiseksi arvioinnin tulee olla systemaattista ja jokaisen työntekijän on tarkasteltava kriittisesti sekä omaa että yhteistä toimintaa (Repo, Paananen ym., 2019). Päiväkodin henkilöstön mielestä kolmitasoisen tuen haastavimpina osa-alueina näyttäytyvät sekä tuen tarpeen että tuen vaikuttavuuden arviointi, myös tuen välittömän aloittamisen nähdään toteutuvan heikosti (Kannel ym., 2023). Ennen varhaiskasvatuksen lakisääteistä kolmitasoista tukea noin 65 % henkilöstöstä arvioi, että tuki järjestyi korkeintaan kohtalaisen nopeasti tuen tarpeen ilmettyä (Repo, Paananen ym., 2019).

3.3 Varhaiskasvatuksen kolmitasoisen tuen tasot ja muodot

Mikäli suomalaisen varhaiskasvatuksen laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen tuen tarpeisiin, lapselle määritellään sopivin tuen taso ja muoto (OPH, 2022). Varhaiskasvatuksen kolmitasoisen mallin mukaiset tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tasoittain eteneviä malleja oppimisen ja koulunkäynnin tuessa on käytössä useissa eri maissa.

Suomalaisen koulumaailman kolmiportainen tukemisen malli on saanut vaikutteita Yhdysvalloista, jossa kehitetyssä Response To Intervention (RTI) -mallissa on kolme erilaista tuen kehää (Nykänen, 2021). RTI-mallissa voi olla käytössä jopa seitsemän eri tasoa (Vuorinen, 2015). RTI-mallien ensisijainen tavoite on ehkäistä ja korjata sekä akateemisia että käyttäytymisen haasteita tehokkaan opetuksen ja interventoiden avulla (Fletcher & Vaughn, 2009). Yhdysvalloissa RTI:ssä on selkeät määritelmät kunkin kolmen kehän tuen intensiteetistä, kestosta sekä sisällöstä, kun taas suomalaisessa koulun kolmiportaisen tuen mallissa tuen järjestämisestä ei ole selkeitä ohjeita (Nykänen, 2021). RTI-mallissa diagnosointi ja ennaltaehkäisy ovat keskeisiä tekijöitä, kun taas suomalaisen tuen mallissa keskeisessä osassa ovat hallinnolliset rakenteet (Björn ym., 2016).

Suomalaisen ja yhdysvaltalaisen tuen järjestelmien vertailussa erityisopettajien roolit eroavat toisistaan. Yhdysvaltalaisen RTI-mallin kehillä yksi ja kaksi painotetaan luokanopettajan roolia, kun taas Suomessa erityisopettajan resurssi tulee olla saatavilla kaikilla kolmiportaisen tuen tasoilla (Björn ym., 2016). Suomessa samoin kuin Ruotsissa (Takala & Ahl, 2014) toimii sekä erityisopettajia (*speciallärare*), joiden toimenkuvaan kuuluu Suomen laaja-alaisen erityisopettajan tapaan oppilaiden kanssa työskentely: Ruotsissa työskentelee myös erityispedagogeja (*specialpedagog*), joiden toimenkuva on lähinnä opettajien ohjaus.

Alila (2022, s.19) toteaa, että varhaiskasvatuksen tehostetussa ja erityisessä tuessa erityisopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö vahvistuu: näiden lisäksi myös tiivis yhteistyö huoltajien kanssa on yksi kolmitasoisien tuen toteuttamisen periaatteista. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toimivuutta (Rossetti ym., 2018) saattaa rajoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttämä ammattikieli. Tämä korostuu entisestään, jos huoltajat ovat vieraskielisiä. Zeitlinin ja Curcicin (2014) tutkimuksessa huoltajat toivoivat ammattilaisilta lisää yhteistyötä, parempaa viestintää sekä vanhemmille ymmärrettävää kieltä. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä ammattilaiset ovat hallitsevassa roolissa tiedonvälittäjinä ja saattavat käyttää ammattimaista kieltä, jota vanhemmat eivät ymmärrä (Bacon & Causton-Theoharis, 2013).

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata tuen tarpeeseen ja koostuu yksittäisistä tuen muodoista ollen myös kestoltaan lyhytaikaista tai intensiteetiltään matalaa (OPH, 2022). Yksittäiset tuen muodot voivat olla esimerkiksi huomion antamista enemmän lapselle, lapsen auttamista tai kannustamista yksittäisessä tilanteessa kuten siirtymässä ja tuki voi kestää muutamista viikoista koko varhaiskasvatuksen ajan kestäväksi (Alila, 2022, s. 19). Varhaiskasvatuksen opettajilta kerättyjen näkemysten mukaan yleisen tuen keinot näkyvät vahvimmin struktuurissa, joustavissa ryhmittelyissä, vuorovaikutuksen laadussa, oppimisympäristön muokkaamisessa ja huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä (Käyhkö, 2022, s. 58).

Jos yleinen tuki ei ole riittävää tai lapsen tukea pitää vahvistaa, tukea annetaan tehostettuna tukena lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan, jolloin tuki on

säännöllisempää ja muodostuu useista samanaikaisesti toteutettavista tukimuodoista (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Tehostetun tuen keinoja voivat olla yksilöllisempi ohjaus esimerkiksi kuvilla eri tilanteissa tai mallittamalla tai sanallistamalla ohjaaminen (Käyhkö, 2021, s. 58). Lapsen saama tuki on yksilöllistä ja yksilöllisyys vahvistuu tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa (Alila, 2022, s. 18). Tehokkaampaa tuen suunnittelua ja toteuttamistapojen lisäämistä tai vahvistamista jatketaan niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee (OPH, 2022). Ellei yleinen ja tehostettu tuki ole riittävää tai jos lapsi tarvitsee tukea vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta merkittävästi hänen toimintakykyään alentavasta oppimisen tai kehityksen tuen tarpeesta johtuen, tukea annetaan erityisenä tukena, yksilöllisen tarpeen mukaan (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Erityinen tuki on vahvin tuen taso; tuki on tällöin jatkuvana ja kokoaikaisena annettavaa tukea (OPH, 2022).

Kaikilla tuen tasoilla käytetään sekä pedagogisia, rakenteellisia että hoidollisia tuen muotoja lapsen tuen tarpeen mukaisesti sekä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa siten, että lapsen osallisuus ja oikeus omaan vertaisryhmäänsä toteutuu (OPH, 2022). Hoidollisella tuella vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan tai avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet, kuten pitkäaikaisairausten hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon tai liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet huomioidaan (OPH, 2022). Pedagogisia tuen muotoja ovat strukturin ja toistuvien toimintojen luominen päivään, sensitiivinen vuorovaikutus, saavutettavat kommunikointitavat sekä muut lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaiset pedagogiset toimintatavat (Alila, 2022, s.21). Lasten omat kokemukset varhaiskasvatuksen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta tulee olla sisällöltään rikasta ja emotionaalisesti lasta tukevaa (Melhuish, 2015). Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi ovat myös osa pedagogista tukea (OPH, 2022).

Rakenteellista tukea ovat henkilöstön lisääminen tai osaamisen lisääminen, lapsiryhmän koon pienentäminen tai henkilöstön rakenteen tarkastelu sekä tulkitsemis- ja avustamispalvelut tai apuvälineet (Alila, 2022, s. 21). Henkilöstön osaamisen lisääminen tulee liittyä lapsen tuen tarpeeseen ja tuen toteuttamiseen

(OPH, 2022): Myös suhdeluvun muuttamisella tähdätään tuen suunnitelmalliseen toteuttamiseen ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu sekä ryhmäkokoon liittyvien tekijöiden, että henkilöstön koulutuksen vahvistamisen edistävän lapsen kehitystä (Melhuish, 2015). Suomessa resursseja on suunnattu henkilökunnan ohjaukseen ja erityispedagogiseen täydennyskoulutukseen, ei kuitenkaan riittävästi (Pihlaja & Neitola, 2017). Valtakunnallisen selvityksen mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöltä on noussut vahvasti esiin toive täydennyskoulutuksesta lapsen tukeen liittyen (Eskelinen & Hjelt, 2017).

3.4 Tuen mahdollisuudet ja haasteet

Kunnissa on ollut kasvavaa halukkuutta kolmiportaisen tuen käyttöönottoon (Eskelinen & Hjelt, 2017). Tukimallin käyttöönoton perustelut ovat olleet tuen kokonaisuuden selkeys ja tuen jatkumo esiopetukseen ja perusopetukseen. Ennen lakiuudistusta käyttöön otetun kolmiportaisen tuen positiiviset vaikutukset on käytännössä koettu lapsen saamassa tuessa, tuen prosessissa, tuen jatkumossa sekä yhteistyössä perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa (Eskelinen & Hjelt, 2017). Mikäli henkilöstöllä on riittävästi tietoa tuen järjestämisestä ja hyvä ammatillinen osaaminen, sen on nähty edistävän tuen toteutumista (Heiskanen ym., 2021). Hallinnollisen päätöksen on nähty takaavan lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, joskin hallinnollisen päätöksen leimaavuus ja hankaluus tuen aloittamisessa on myös tuotu esiin (Eskelinen & Hjelt, 2017). Lakiuudistuksen jälkeen tehdyssä valtakunnallisessa arvioinnissa yli puolet päiväkodin johtajista arvioi hallintopäätösprosessin sujuvaksi (Kannel ym., 2023).

Lapsen yksilöllisen tuen toteuttamisen haasteet liittyvät varhaiskasvatuksen kontekstissa pääsääntöisesti koulutukseen, resursseihin ja yhteistyöhön (Korkalainen, 2009). Myös henkilöstön vaihtuvuus ja puutteet varhaiskasvatuksen käytänteissä on nähty haasteina tukitoimien järjestämiselle (Eskelinen & Hjelt, 2017). Henkilöstön pätevyys on yhteydessä sopivampien menetelmien käyttämiseen varhaiskasvatuksessa (Faour, 2010). Sekä täydennyskoulutus että

työuran aikaisen ammatillisen osaamisen vahvistaminen liittyvät parempaan pedagogiseen osaamiseen (Vlasov ym., 2018). Varhaiskasvattajat kokevat kaipaavansa täydennyskoulutusta monipuolisen erityispedagogisen osaamisen vahvistamiseksi (Eskelinen & Hjelt, 2017; Korkalainen, 2009).

Varhaiskasvatuslain muutoksen jälkeisiin koulutuksiin osallistuneet päiväkodin johtajat kokivat tuen järjestämiseen liittyvät vastuut ja työnjaot selkeämmiksi. Heidän arvionsa mukaan lapsen tuen järjestämisen sekä tuen vaikuttavuuden arvioinnin toimintatavoista sopiminen sekä tuen eri tasoihin liittyvät vastuut ja työnjaot olivat selkeät (Kannel ym., 2023). Työnkuvien selkeyttäminen työmäärän ja vastuun jakamiseksi koetaan tarpeelliseksi (Korkalainen, 2009). Epäselvien työnkuvien ja vastuualueiden haasteet liittyvät eroaviin ammatillisiin arvoihin ja näkemyksiin sekä keskustelun puutteeseen (Ukkonen-Mikkola & Fonsén, 2018). Lakiuudistuksen jälkeen noin 90 prosenttia päiväkotien henkilöstöstä tuntee tietävänsä vastuunsa tuen toteuttamisessa sekä mitä eri tuen tasot tarkoittavat omassa työtehtävässä ja osaavansa huomioida lapsen tuen tarpeen ryhmän toiminnassa (Kannel ym., 2023). Kuitenkin viidennes henkilöstöstä ja kolmannes perhepäivähoitajista on kertonut, ettei heillä ollut riittävästi osaamista lapsen tuen toteuttamiseen (Kannel ym., 2023). Valtakunnallisessa arvioinnissa henkilöstön osaaminen nostettiin merkittävään asemaan lasten tuen toteuttamisen yhteydessä (Kannel ym., 2023).

Lapsen yksilöllisen tuen toteuttamisessa haasteeksi on koettu henkilökunnan riittämättömyys (Korkalainen, 2009). Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen tarvittava resurssien määrän suunnitteleminen on kunnille haastavaa selkeän valtakunnallisen tilannekuvan puuttuessa. Tämä tieto olisi kuitenkin tärkeää riittävien resurssien budjetoinnille, niin kunnalliselle varhaiskasvatuksen järjestäjälle kuin yksityisellekin (Heiskanen ym., 2021). Varhaiskasvattajat ovat kokeneet työmääränsä lisääntyneen monin eri tavoin, he ovat kokeneet ajanpuutteen haasteeksi toteuttaessaan lapsen yksilöllistä tukea (Korkalainen, 2009).

Yhteistyöhön liittyvät haasteet näkyvät tiimin keskinäisessä yhteistyössä, erityisopettajan kanssa tehtävässä yhteistyössä, lasten vanhempien kanssa tehtä-

vässä yhteistyössä ja varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa tehtävässä yhteistyössä (Korkalainen 2009). Näiden haasteiden perusteella tiimityötaitojen lisäämiseen ja tiimityön organisointiin tulisi kiinnittää huomiota, jotta henkilöstöresurssit saadaan tehokkaammin käyttöön. Lapsen kasvun ja kehityksen arviointiin sekä tukitoimien suunnitteluun ja järjestämiseen kaivataan erityisopettajan tukea (Korkalainen, 2009), lakiuudistuksen tuottama lisätyö erityisopettajille aiheuttaa huolta henkilöstössä (Kannel ym., 2023). Varhaiskasvatuksen erityisopettajien puute yhdessä rakenteellisten tukitoimien puutteen ja tuen saannin hitauden kanssa on koettu haastavan vasun mukaisen toiminnan toteuttamista tukea tarvitsevien lasten kohdalla (Repo, Paananen ym., 2019). Hallintopäätösprosessin hitaus ja kuulemistilaisuuksien toteuttaminen nopealla aikataululla on nähty haasteena myös lakimuutoksen jälkeisessä arvioinnissa (Kannel ym. 2023). Vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön kaivataan uusia keinoja (Korkalainen, 2009). Kaikkia vanhempia ei esimerkiksi saada mukaan yhteistyöhön ja varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tarvitsevansa enemmän tukea johtajalta. Tutkimuksen mukaan henkilöstön näkökulmasta hallinnolliset tehtävät vieraannuttavat johtajia arjesta (Korkalainen, 2009).

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämä tutkimus tarkasteli näkemyksiä varhaiskasvatustuksen uudistuksen tuomista kolmitasoisesta tuen mahdollisuuksista ja haasteista. Tutkimus pyrki tuomaan esiin varhaiskasvatustuksen opettajien ja varhaiskasvatustuksen erityisopettajien käsityksiä ja kokemuksia kolmitasoisesta tuesta. Tämän lisäksi tutkimus tarkasteli, minkälaisena kolmitasoinen tuki näyttäytyi kunnallisella- ja yksityisellä varhaiskasvatustuksen järjestäjällä. Tutkimuksen tarkoituksen perusteella tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Minkälaisia näkemyksiä varhaiskasvatustuksen opettajilla ja erityisopettajilla on varhaiskasvatustuksessa järjestettävän kolmitasoisesta tuen mahdollisuuksista ja haasteista?
2. Minkälaisina varhaiskasvatustuksessa järjestettävän kolmitasoisesta tuen mahdollisuudet ja haasteet näyttäytyvät kunnallisella ja yksityisellä varhaiskasvatustuksen järjestäjällä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Laadullinen tutkimus on ymmärtävää tutkimusta (Justesen & Mik-Meyer, 2013, s. 13). Tällä tarkoitetaan, että laadulliset tutkimusmenetelmät ovat sellaisia menetelmiä, jossa tuotettavaa materiaalia ei voida analysoida tilastollisin työkaluin. Laadullisessa tutkimuksessa ominaista on ihmisten subjektiivisten kokemusten merkityksien tutkiminen (Puusa & Juuti, 2020). Laadullisen tutkimuksen aineistoja pyritään tulkitsemaan osana kontekstia, kuten mekin tutkimuksessamme tulkitsimme varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tuesta (Juhila, ei pvm.).

Laadullisessa tutkimuksessa yksilön käsitys ilmiöstä ja tutkittavalle ilmiölle annettava merkitys sekä välineet, joita tutkimuksessa käytetään, vaikuttavat tuloksiin. Tulokset eivät kuitenkaan ole havaintomenetelmästä irrallisia, kuten eivät myöskään menetelmän käyttäjästä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Näin ollen tieto on aina subjektiivista, kuten näkökulmat tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija päättää tutkimusasetelmansa oman ymmärryksensä varassa (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Puusa & Juuti, 2020). Tutkimuksessamme aineiston tulkintaa ohjasi väistämättä myös oma esiymmärryksemme varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tuesta. Tällä omalla esiymmärryksellä tarkoitetaan tutkimuksen alkuvaiheessa tutkijalla olevaa tietoa, näkemystä ja kokemusta tutkittavasta aihepiiristä (Puusa & Juuti, 2020).

Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmistä aineistokeruumenetelmistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Haastattelemalla kerätty aineisto on osallistujien subjektiivista tulkintaa tutkittavasta asiasta ja ilmiöstä (Puusa, 2020). Tässä tutkimuksessa oli haastattelemalla kerätty aineisto, joka oli litteroitu tekstimuotoiseksi aineistoksi VakaTuki -hankkeen toimesta. Haastattelu on joustava menetelmä, sillä kysymykset voidaan haastattelutilanteessa esittää siinä järjestyksessä, kuin tutkija katsoo aiheelliseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämä näkyi hyvin tutkimusaineistossamme, kuinka tutkijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus vaikutti haastattelun kulkuun ja kysymysten järjestykseen. Sekä avoimien että suljettujen kysymysten määrään voi joustavasti päättää haastattelutilanteessa.

Tällaisessa puolistrukturoidussa haastattelussa myös avoimien ja suljettujen kysymysten määrää voidaan vaihdella haastattelutilanteessa tarpeen mukaan. On kuitenkin yleistä, että puolistrukturoidussa haastattelussa on jokin aihealue sekä muutama valmis kysymys (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 46; Justesen & Mik-Meyer, 2013, s. 46–47).

Analyysimenetelmänä käytimme tutkielmassamme teoriaohjaavaa laadullista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tarkoitus on järjestää ja tiivistää aineisto selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta informanteilta saatua tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käytetään hyväksi sekä teoriaa että aineistoa. Analyysissä on tunnistettavissa aiempi teoria ja tieto, mutta analyysillä aineistosta haetaan myös uutta tietoa. Analyysin alkuvaiheessa aineistolla on suurempi rooli, jonka jälkeen analyysissä syntyneitä luokkia tarkastellaan teorian näkökulmasta. Ei ole kuitenkaan mitään sääntöä sille, missä vaiheessa analyysia teoria otetaan ohjaamaan päättelyä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

5.1 Tutkimuskonteksti

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että käytetään metodeja, joiden avulla tutkittavaa ilmiötä kuvaillaan kontekstissaan (Justesen & Mik-Meyer, 2013, s. 13). Näiden avulla voidaan esittää tulkinta, joka laajentaa ymmärrystä ilmiöstä.

Tutkimuksemme sijoittui kasvatustieteen ja varhaiskasvatuksen alle varhaiserityiskasvatukseen. Tutkimusalueenamme oli varhaiskasvatuksen kolmitasoinen tuki ja tutkimusaiheena kolmitasoisien tuen mahdollisuudet ja haasteet. Tutkimusaineistossamme haastateltiin varhaiskasvatuksen opettajia ja erityisopettajia. Me tutkijoina valitsimme tähän tutkimukseen mukaan opettajat ja erityisopettajat siksi, että oletimme heillä olevan vahvaa kokemusta varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tuesta työssään. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kerätä aineisto henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Puusa, 2020; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Enemmistö haastatelluista oli kuitenkin erityisopettajia, mikä oli luontevaa tutkimuksen erityispedagogisen aiheen vuoksi. Erityisopettajien työtehtävät koostuvat kolmitasoiseen

tukeen kuuluvista prosesseista, jolloin oli tärkeää saada tietoa heidän näkemyksistään kolmitasoisen tuen mahdollisuuksista ja haasteista.

Osallistujat edustivat eri kokoisia kuntia sekä yksityisiä palveluntuottajia eri puolilla Suomea. Aineisto sisälsi enemmän kunnallisen kuin yksityisen varhaiskasvatuksen edustajia, sillä varhaiskasvatusta järjestetään Suomessa enemmän kunnallisen palvelunjärjestäjän toimesta. Tietoa minkälaisissa tai minkä kokoisissa yksiköissä haastateltavat työskentelivät, ei tutkijoilla ollut käytettävissä.

5.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

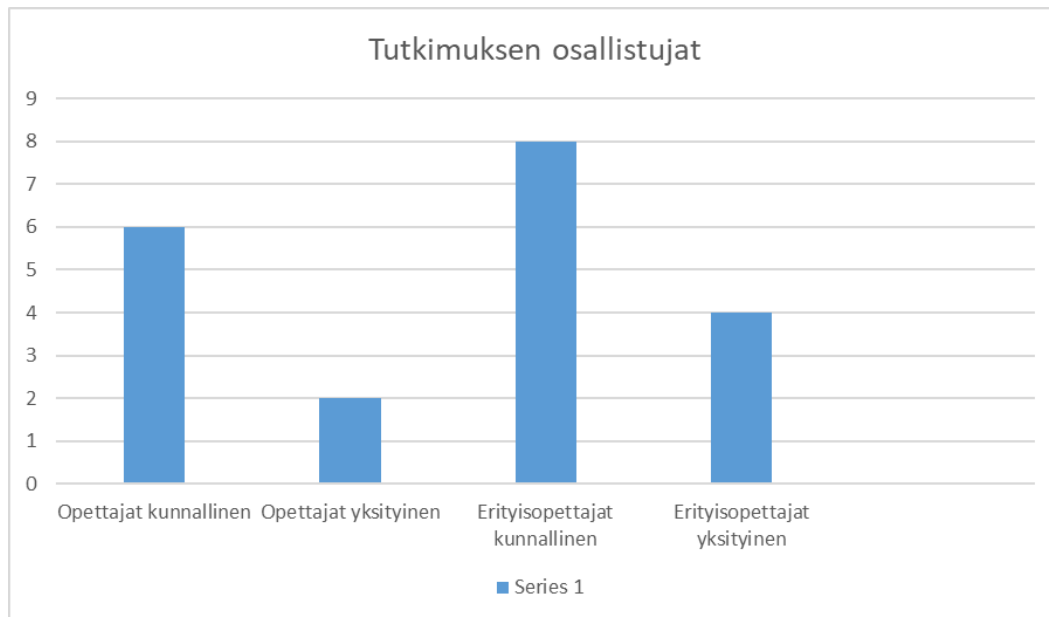
Tutkimukseen käytetty aineisto oli VakaTuki-hankkeen kesän 2023 aikana kerätty haastatteluaineisto. Haastattelut tehtiin VakaTuki-hankeryhmään kuuluvien toimesta. VakaTuki-hankkeen tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvatustlain muutoksen (Varhaiskasvatuslaki, 2021) mukaista varhaiskasvatuksessa annettavaa kolmitasoista tukea toteutetaan eri kunnissa sen siirtymäaikana 1.8.2022- 31.12.2023.

Olimme yhteydessä VakaTuki-hankkeen johtajaan sekä hankkeen osatutkimuksen johtajaan pohtiessamme tutkimuskysymyksiämme sekä rajatessamme tutkimusaineiston varhaiskasvatuksen opettajiin ja erityisopettajiin. Tutkimuskysymyksiä miettiessämme meillä oli tiedossa hankkeessa tehty haastattelu-runko (liite 1). Yhdessä hankkeen tutkijoiden kanssa teimme tutkimuskysymystemme aiheen rajaamisen niin, että hanke saisi uutta tietoa tutkimuksemme avulla. Valikoimme aineiston sisältämään sekä kunnallisessa, että yksityisessä varhaiskasvatuksessa työskenteleviä opettajia ja erityisopettajia.

VakaTuki-hankkeen yksilö- ja ryhmähaastatteluista valikoitui hankkeen ja meidän yhteisestä sopimuksestamme tutkimukseen yhteensä kaksikymmentä (20) varhaiskasvatuksen opettajien sekä erityisopettajien haastattelua (kuvio 1).

Kuvio 1.

Tutkimuksen osallistujien lukumäärät palvelun järjestäjän mukaan

Tutkimusaineisto koostui kolmesta opettajien ryhmähaastattelusta, kahdesta erityisopettajien ryhmähaastattelusta sekä viiden erityisopettajan yksilöhaastattelusta. Aineistomme haastattelujen kestot vaihtelivat 41 minuutista 1 tuntiin ja 11 minuuttiin. Haastateltavat työskentelivät joko lapsiryhmän työntekijöinä tai konsultoivina varhaiskasvatuksen erityisopettajina. Opettajat olivat töissä joko varhaiskasvatusryhmässä, esiopetusryhmässä tai pienryhmässä. Yksi opettaja toimi myös yksikkönsä johtajan sijaisena opettajan työnsä ohella. Opettajien koulutustausta tuli aineistosta esiin ainoastaan kahden yksityisen varhaiskasvatuksen edustajan haastattelussa, heillä oli sosionomi amk tutkintokoulutus. Erityisopettajien työnkuvat vaihtelivat ja heillä saattoi olla useita erilaisia tehtäväkenttiä. He toimivat muun muassa integroidun erityisryhmän erityisopettajana, yhden päiväkodin erityisopettajana, yhden tai useamman kunnan konsultoiva erityisopettajana, oman yksikön vastuupettajana ja inklusiivisen alueellisen pienryhmän erityisopettajana. Kahdella erityisopettajalla ei ollut mainintaa tehtäväkentästään tai työnkuvastaan. Meillä ei ollut tiedossa tutkittavista tarkempia ominaisuuksia kuten sukupuolta, ikää tai työkokemusta.

Käytimme tämän tutkimuksen tulosluvussa tutkimukseen osallistujista samoja tunnistekoodeja kuin VakaTuki-hankkeessa. Vo-lyhenne tarkoitti varhaiskasvatuksen opettajaa ja veo-lyhenne tarkoitti erityisopettajaa. Jokaisella osallistujalla on oman ammattiryhmänsä lyhenteen perässä tunnistenumero.

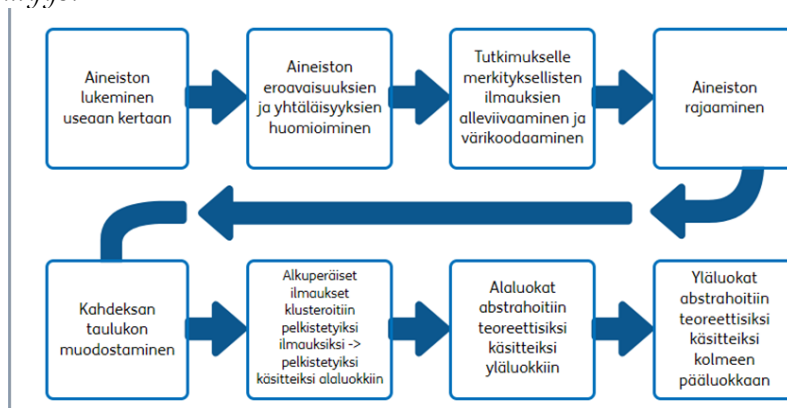
Haastattelurungon ensimmäiset kysymykset käsittelivät varhaiskasvatuksen kuulumisia yleisesti sekä inklusiota. Haastattelun loppuosassa paneuduttiin haastateltavien ajatuksiin kolmitasoisesta tuesta; muun muassa vahvuuksia, heikkouksia, haasteita, mahdollisuuksia, mitä uutta kolmitasoinen tuki on tuonut, mikä toimii ja mikä ei toimi. Tutkimuksessamme paneuduimme ainoastaan varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tukea käsitteleviin kysymyksiin ja vastauksiin.

5.3 Aineiston analyysi

Laadullista aineistoa analysoidessa tutkijalla on edessään useita valintoja. Tutkimuksen tekeminen koostuu pienten ja suurten kysymysten päättämisestä. Useimmat valinnat liittyvät juuri aineiston analyysimetodin valintaan (Eskola, 2010, s. 181–182). Aineiston tarkastelussa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, mikä on olennaista sekä teoreettisen viitekehyksen että tutkimuskysymysten kannalta (Alasuutari, 2011, s. 40). Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin laadullisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Aloitimme laadullisen sisällönanalyysin lukemalla haastatteluaineistoja useaan kertaan läpi (kuvio 2).

Kuvio 2.

Aineiston analyysi

Ensimmäisessä vaiheessa kiinnitimme huomiota aineiston eroavaisuuksiin ja yhtäläisyyksiin. Alleviivasimme värikoodeilla aineistosta tutkimuksellemme merkityksellisiä ilmauksia eli kolmitasoisen tuen mahdollisuuksia ja haasteita. Analyysiyksikkömme oli litteroinnissa oleva ajatuskokonaisuus, jossa haastateltava kuvasi mielestämme kolmitasoisen tuen mahdollisuutta tai haastetta. Tässä vaiheessa analyysiä päätimme laajan aineistomme rajaamisesta. Valitsimme mukaan haastatteluista kolmitasoista tukea koskevien kysymysten vastaukset. Tämän lisäksi poimimme aineiston muista kysymyksistä ne vastaukset, joita ei valituissa ilmauksissa ollut vielä esiintynyt. Aineiston vähentäminen on osa tutkimusprosessia (Eriksen & Holtan, 2023). Se on välttämätöntä, jotta tutkimus voidaan esittää yksinkertaisessa ja luettavassa muodossa. Toisaalta aineiston vähentäminen voi kuitenkin vaikuttaa laadullisen tutkimuksen laatuun.

Toisessa vaiheessa laadimme pelkistämiseen analyysin apuvälineiksi kahdeksan taulukkoa. Taulukoihin koottiin alkuperäiset ilmaukset kolmitasoisen tuen haasteista ja mahdollisuuksista kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa sekä opettajien että erityisopettajien näkökulmasta. Analyysin kohteena oleva aineisto pelkistyy hallittavammaksi määräksi ”raakahavaintoja” (Alasuu-tari, 2011, s. 40). Taulukoiden alkuperäisistä ilmauksista muodostettiin pelkistetyt ilmaukset (taulukko 1).

Taulukko 1.

Aineiston klusterointi ja abstrahointi

<u>Alkuperäinen ilmaus</u>	<u>Pelkistetty ilmaus</u>	<u>Alaluokka</u>	<u>Yläluokka</u>	<u>Pääloukka</u>
”Lapsen ne suunnitelmat...yleisellä, tehostetulla ja erityisellä-niin niiden suunnitelmienkin avulla pyritään <u>varmistamaan</u> että tuki tulee sille lapselle ja hänen etunsa on siinä ensisijaisena tarkastelussa.”	Lapsen vasu eri tuen tasoilla varmistaa tuen lapselle ja lapsen edun ensisijaisuuden	<u>Lapsen vasun merkitys</u>	Tuen toteutuminen	TUKI

Klusteroinnissa pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien avulla pelkistetyt käsitteet alaluokkiin. Pelkistämisen toisessa vaiheessa havaintomäärää karsitaan havaintojen yhdistämällä mahdollisimman suppeaksi joukoksi etsimällä havaintojen yhteinen piirre (Alasuutari, 2011, s. 40–43). Kolmannessa eli aineiston abstrahointivaiheessa tutkimuksen kannalta merkityksellinen tieto erotetaan ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä, yhdistämällä klusterointi vaiheessa syntyneet alakäsitteet yläluokiksi ja yläluokat pääluokiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Abstrahoinnissa yläluokkia muodostui suuri määrä ja pääluokkia muodostui kolme: *hallinto*, *resurssit* ja *tuki*. Yläluokkien suuren määrän takia yhdistimme vielä samansisältöisiä yläluokkia toisiinsa. Yläluokkia muodostui lopulta hallinto -pääluokan alle 8, resurssit -pääluokan alle 7 ja tuki -pääluokan alle 9 kappaletta (kuvio 3).

Kuvio 3.

Pää- ja yläluokat

5.4 Eettiset ratkaisut

VakaTuki-hanke oli Itä-Suomen yliopiston, Jyväskylän yliopiston, Helsingin yliopiston ja Oulun yliopiston yhteishanke. Hankkeen johto oli Itä-Suomen yliopistossa. Jokaisella yliopistolla oli oma vastualueensa. Haastattelut oli ääni- ja videotallennettu. Tämä haastatteluaineisto litteroitiin ulkopuolisen yrittäjän toimesta ja säilytettiin Oulun yliopiston tietoturvallisella S-asemalla sekä tutkimusryhmän yhteisellä salasanoin suojatulla Moodle-alustalla. Tutkimusaineisto sisälsi seuraavat henkilötiedot tutkimukseen osallistujilta: nimi, työnimike, sähköpostiosoite ja työskentelykunta. Nämä tiedot kerättiin suoraan haastateltavilta. Pseudonymisoinnissa poistettiin suorat tunnistetiedot ja aineistoa analysoitiin käyttäen vain epäsuoria tunnistetietoja. Tässä pro gradu -tutkielmassa käytössä oli ainoastaan pseudonymisoitu haastatteluaineisto. Osallistujilla oli hyvän tieteellisen käytännön (TENK, 2023) mukaiset oikeudet esimerkiksi peruuttaa antamansa suostumus. Tutkimusaineiston säilytysaika VakaTuki -hankkeessa on vuoden 2029 loppuun saakka. Tutkimusluvut ja suostumusten pyytäminen tutkittavilta oli VakaTuki -hankkeen vastuulla. Hankkeen tieteellisen tutkimuksen tietosuojaseloste löytyy hankkeen sivustolta (VakaTuki, ei pvm.).

Tutkimuksessamme noudatimme hyviä tieteellisiä käytäntöjä perustuen tutkimuseettisen neuvottelukunnan säädöksiin ihmistieteiden tutkimuksen eettisistä periaatteista (TENK, 2023). Tutkijoina täytimme ja allekirjoitimme "Tutkimusaineiston säilyttäminen, hävittäminen tai arkistointi" -lomakkeen, aineistonpyyntölomakkeen sekä salassapitosopimuksen hankkeelle. Kunnioitimme tutkielmassamme muiden tutkijoiden työtä ja teimme aiheelliset lähdeviitteet. Säilytimme aineiston toisen tutkijan työnantajan salasanoin suojatulla salatulla asemalla. Hävitämme aineiston tutkielman valmistuttua, kuitenkin viimeistään 30.6.2024.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Laadullisen sisällönanalyysin avulla aineistosta saatiin kolme pääluokkaa: hallinto, resurssit ja tuki. Tässä luvussa tulokset esitellään tutkimuskysymyksittäin ja pääluokka kerrallaan, aloittaen mahdollisuuksista. Kuvioissa avaamme kolmitasoisen tuen mahdollisuuksien ja haasteiden yläluokkia. Olemme kuvioissa nostaneet haastateltavien vastauksista esiin ainoastaan useimmin mainitut yläluokat. Rajasimme yläluokkien määrän kuvioissa enintään neljään. Tyhjä laatikko kuviossa tarkoittaa, ettei informanttien näkemyksistä tullut määrällisesti esiin muista erottuvaa yläluokkaa. Tekstissä yläluokka on kursivoitu silloin, kun se on mainittu ensimmäistä kertaa.

6.1 Varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kolmitasoisen tuen mahdollisuuksista ja haasteista

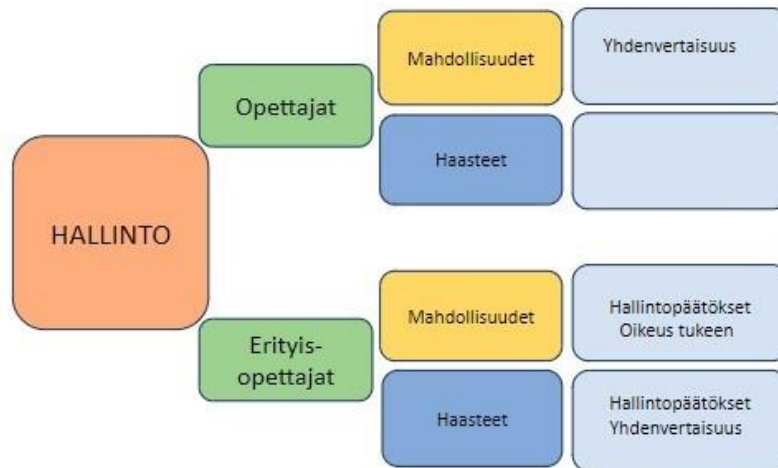
Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia mahdollisuuksia ja haasteita uudessa varhaiskasvatuksen kolmitasoisessa tuessa opettajien ja erityisopettajien näkemyksen mukaan on. Haastattelurungossa oli oma kysymyksensä koskien kolmitasoista tukea. Näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta tuli lisäksi esiin muiden kysymysten yhteydessä.

6.1.1 Hallinto

Hallinto -pääluokassa opettajien ja erityisopettajien näkemykset erosivat kolmitasoisen tuen mahdollisuuksista. Opettajat mainitsivat *yhdenvertaisuuden* mahdollisuutena, kun taas erityisopettajat mielsivät yläluokan haasteeksi (kuvio 4).

Kuvio 4

Hallinto -pääluokan opettajien ja erityisopettajien yleisimmin mainitsemat mahdollisuudet ja haasteet

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuudet hallinnon pääluokassa liittyivät kahden opettajan näkemysten mukaan yhdenvertaisuuteen. ”Se on tosi hyvä juttu, että se tuli nyt tavallaan tonne myös niinku pienempien puolelle ja että lakiuudistuksessa myös just se, että sitten se on koko Suomen kattava ja ei eriarvoisteta mitään kuntia tai kaupunkeja” (vo 1). Opettajien vastauksissa mainittiin kerran myös *työn näkyvyys* ja *oikeus tukeen*.

Erityisopettajilla työn näkyvyys (2 mainintaa) ja oikeus tukeen (4 mainintaa) tulivat myös esiin. Lisäksi *lomakkeet* mainittiin kerran. Eniten heidän vastauksissaan näkyivät *hallintopäätökset* (7 mainintaa):

Näiden tukipalvelupäätösten vuoksi se jotenkin tulee enemmän esiin ja myöskin tiedoksi sekä vanhemmille että siihen ryhmään, että tämmöistä tukea toteutetaan ja lapsen eteen tehdään töitä ja yritetään mahdollisimman laajasti antaa palveluja. (veo 5)

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen haasteissa hallinnon pääluokan alla opettajilla ei esiintynyt yhtään mainintaa kahdesti. Kerran mainittiin *lain tulkinta*, *hallintopäätökset*, *lomakkeet*, *oikeus tukeen* ja *yhdenvertaisuus*.

Erityisopettajien mielestä kolmitasoisien tuen haasteet näyttäytyivät eniten hallintopäätöksiin (12 mainintaa) liittyvissä asioissa. Menettelyiden kerrottiin

olevan erilaisia ja esimerkiksi kuulemisten vievän työaika. Ylipäätään hallintopäätösprosessi koettiin raskaaksi ja aikaa vieväksi: ”Sitten musta se hallintopäätösprosessi on raskas. Se vie tosi paljon ihmisten työaika” (veo 10). Yhdenvertaisuudessa (7 mainintaa) nähtiin suuria eroja: ”Ja oon itse miettinyt, että pitäisikö noista asiakirjoista poistaa paikalliset suunnitelmat sen takia, että se eriarvoisuus tai nää kuntakohtaiset erot poistuisi [...] että ehkä tää myös aiheuttaa (eriarvoisuutta), että kun niillä on liikaa valtaa päättää, miten se tehdään ja toteutetaan” (veo 2).

Lain tulkinnessa tuli esiin haasteita tai epäkohtia (6 mainintaa), kolmitasoista tukea toteutettiin yhden erityisopettajan mielestä edelleen perusopetuslain mukaan: ”No kaikille lapsille tehdään vasu ja sitten tehdään pedagogiset arviot. Että mennään tällä samalla kun koulussa, että on tai sitten pedagogiset selvitykset erityiseen tukeen” (veo 6). Vastauksissa tuli esiin myös *byrokratia* (6 mainintaa): ”rakenteita jotenkin uudistaa, jotta tää laajenisi niinku kaikkialle vähän jotenkin, ehkä vähemmän sitä byrokratiaa ja että jotain selkeitä rakennemuutoksia pitäisi tehdä” (veo 2). Näiden lisäksi erityisopettajien vastauksissa oli mainintoja lomakkeista (4 mainintaa):

[...] että jotenkin tuli muutos ainakin työntekijän näkökulmasta hyvin nopeasti ja asiat oli niinku valmistelematta ja niinku ihan käytännön kirjaamiset ja vanhempien kuulemiset ja kaikki niin blanketit muuttui vuoden aikana lukemattomia kertoja joka kerta se oli vähän erinäköinen. (veo 12)

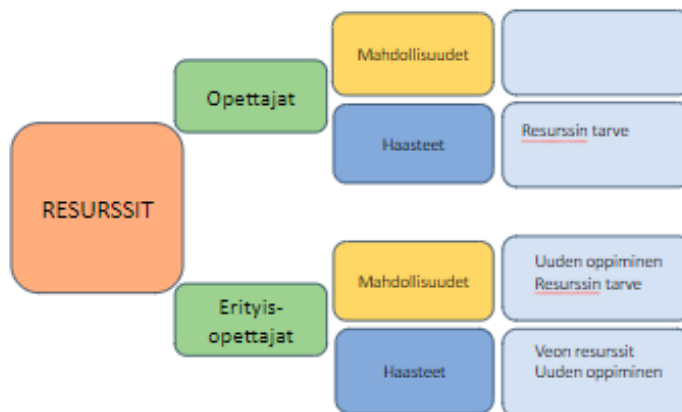
Erilaiset *käytänteet* nähtiin kolmitasoisien tuen haasteina neljässä erityisopettajan vastauksessa: ”Eikä niin, että kunnat nyt soveltaa itseään ja meillä on ainakin *paikkakunta* kaupungin alueella jopa alueilla on niinku erilaisia käytäntöjä, että kenen palvelualuepäällikön alla olet niin voi olla tosi erilaisia ajatuksia ja vaatimuksia” (veo 4).

6.1.2 Resurssit

Resurssin tarve mainittiin sekä opettajien että erityisopettajien keskuudessa. Erityisopettajilla tämä tuli esiin mahdollisuutena, kun taas opettajat mainitsivat resurssin tarpeen haasteena (kuvio 5).

Kuvio 5

Resurssi -pääluokan opettajien ja erityisopettajien yleisimmät mainitsemat mahdollisuudet ja haasteet

Resurssien alle luokittelumamme varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuudet näkyivät opettajien vastauksissa yhtenä mainintana *tiimityön* toivuudesta, kun kaikki tietävät miten toimia. Myös resurssin tarpeen näkyminen mainittiin.

Resurssin tarve (2 mainintaa) tuli esiin myös erityisopettajien vastauksissa: "[...] sillä tehdään myös sitten näkyväksi sitä, että oikeasti mitä resursseja esimerkiksi tarvitaan. Jollainhan se on todennettava [...]" (veo 5). Yhdessä erityisopettajan vastauksessa *uusien asioiden oppiminen* (2 mainintaa) lakiuudistuksen osalta oli hoidettu hyvin: kaikki varhaiskasvatuksen työntekijät olivat saaneet koulutusta lakiuudistuksesta. Uusien asioiden opettelu tuotiin esiin myös toi-

sessä vastauksessa. Erityisopettajat näkivät kolmitasoisien tuen mukanaan tuomina mahdollisuuksina myös *erityisopettajan (veo) resursseihin ja johtamiseen* liittyviä asioita. Heidän mielestään kolmitasoinen tuki voi palvella veon työsuunnittelussa:

[...] palvelee myös tavallaan, jos miettii omia kollegoita, jotka tuota toimii vaikka useammassa yksikössä, toisin kuin itse, niin tuota vois kuvitella, että heidän tavallaan työn suunnittelua ja siis se voi tämmöisessäkin palvella, että sitten ikään kuin minne sitä aikaansa kohdistaa tai missä sitten, miten saa sen oman työajan jaettua, niin siinä vaiheessa se saattaa myös ohjata sitä, että miten mihin sijoittuu ja kuinka paljon. (veo 7)

Johtajan nähtiin kolmitasoisien tuen myötä olevan enemmän mukana perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä: "[...] se esihenkilö on myös osallisena kohtamaan sen perheen [...]" (veo 9).

Opettajien mielestä kolmitasoisien tuen haasteet liittyivät eniten resurssin tarpeeseen (4 mainintaa). Muita mainintoja heidän vastauksissaan olivat *lapsiryhmään, työläyteen* ja uuden oppimiseen liittyvät haasteet.

Uuden oppiminen tuli esiin myös erityisopettajien vastauksissa (5 mainintaa):

[...] henkilökunnan kouluttautumisesta, että kyllä mun mielestä esimerkiksi jos lapsi menee erityiseen tukeen, niin meidän kuuluu osata vanhemmille kertoa, mitä se erityinen tuki juuri tämän lapsen kohdalla tarkoittaa, niin semmoista, että meidän täytyy saada sitä tietoa ja koulutusta, jotta me voidaan tehdä sitä meidän työtä niinku meidän kuuluu tehdä. (veo 3)

Toinen vahvasti esiin tullut erityisopettajien ajatus haasteista resurssien alla liittyi veon resursseihin. Vastauksissa tuli ilmi konsultoivien erityisopettajien suuret alueet:

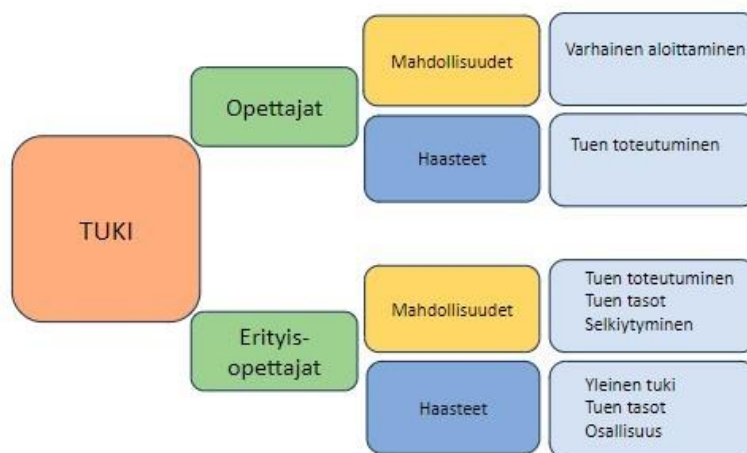
Mutta sitten kun siinä on hallintopäätös myös tästä tehostetusta tuesta, niin kyllä tää on semmoista kuulemisten metsästelyä ja allekirjoitusten hakemista ja semmoista papereitten liikuttelua ja sitten kun on konsultoiva ja on suht suuri tää alue niin kyllä vaatii aika paljon, että pysyy mukana, että missä vaiheessa on kenenkään lapsen mikäkin lanketti menossa. Joo. Että se on sinänsä haastavampi [...]. (veo 6)

6.1.3 Tuki

Opettajat toivat esiin *tuen toteutumisen* yläluokkaan kuuluvia asioita enemmän haasteina, kun taas erityisopettajat mainitsivat kyseisen yläluokan tekijät vahvemmin mahdollisuuksina. Erityisopettajat mainitsivat *tuen tasot* kolmitasoisien tuen mahdollisuutena, mutta myös haasteena. Opettajat mainitsivat *varhaisen aloittamisen* tuen mahdollisuutena (kuvio 6).

Kuvio 6

Tuki -pääluokan opettajien ja erityisopettajien yleisimmin mainitsemat mahdollisuudet ja haasteet

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuudet tuen pääluokan alla näkyivät opettajien vastauksissa vahvempana tuen toteutumisena (2 mainintaa) tai *jatkumoon* (1 maininta) liittyvänä seikkana. Vahvimmin opettajien näkemyksissä tuli esiin mahdollisuus tuen varhaiseen aloittamiseen (5 mainintaa): "Joo mä oon kanssa ihan samaa mieltä ja just se, että se ei jää sitten vaan se koppi sinne eskaariin, että sitten tavallaan se nuoremmat lapset vaan valuu ohi ja sitten eskarissa vasta huomataan ne ongelmat [...]" (vo 8).

Erityisopettajien näkemyksissä kolmitasoisien tuen mahdollisuuksista tuen toteuttamiseen (13 mainintaa) liittyvät seikat tulivat vahvimmin esiin. Näitä olivat muun muassa tuen saaminen ilman lausuntoa, rakenteissa oleva tuki, tavoitteiden asettaminen toiminnalle lapsen sijaan, lapsen vasun ja arvioinnin merkitys, tuen tarpeen näkyvyys sekä tuen yksilöllisyys: "Ja joo kun mä mietin sitä,

että jokaisen lapsen kohdallahan se tuki räätälöidään ja suunnitellaan juuri sille lapselle ja jokaisella se on jollain tapaa uniikki ja omanlaisensa että” (veo 12). Tuen tasot (4 mainintaa) auttoivat erityisopettajien mielestä hahmottamaan tuen määrittämistä ilman diagnoosia: ”Ja toisaalta me ei tarvita sitä diagnoosia millään lailla sen tuen määrittämiseen, vaan se täytyy tehdä pedagogisin keinoin, mikä on ihanaa että näin on” (veo 10). *Selkiytymisen* mainitsi neljä erityisopettajaa: “[...]kyllä se selkeyttää sitä jotenkin. Jotain se selkeyttää siinä arjen arjen toiminnoissa [...]” (veo 6). Lisäksi vastauksissa tuli ilmi *osallisuus* huoltajia koskien (1 maininta), *yhteistyö* huoltajien kanssa (1 maininta), työntekijöiden *sitoutuminen* (3 mainintaa), tuen varhainen aloittaminen (3 mainintaa) ja *yleinen tuki* (3 mainintaa):

Se on kuitenkin koettu niinku hyvänä asiana ja itsekin sen koen ja oon jotenkin niinku ehkä ajatellutkin, että sitten ne yleisen tuen kirjaukset on pääasiassa niinku lapsille, jotka on ollut sellaisia veon näkökulmasta seurantalapsia tai harmaan alueen vähän sellaisia, että kenen asioista sä jo vähän olet mukana, mutta että tää nyt ei kuitenkaan ole niinku tehostettua tukea vielä mitä se lapsi tarvitsee. (veo 12)

Opettajien kertomat haasteet olivat yhteistyössä (1 maininta) ja tuen toteuttamisessa (4 mainintaa), johon kaivattiin esimerkiksi täsmennystä. Haasteina nähtiin esimerkiksi tuen aloittaminen heti sekä tuen toteuttaminen monelle tuen tarvitijalle ryhmässä:

[...] että kun ryhmässä saattaa olla niinku tosi monta lasta, jolla on tehostettu tai erityinen tuki niin sitten se, että siinä on ne tietyt tavoitteet kirjattu, mutta sitä, että miten sitä toteutetaan sitten niinku, että se on riittävää, kun niitä tuen tarvitsijoita on niin monta siinä samassa ryhmässä. (veo 8)

Yhteistyön (4 mainintaa) ja tuen toteutumisen (4 mainintaa) lisäksi erityisopettajat laajensivat näkemystä kolmitasoisien tuen haasteista tuomalla esiin *osallisuuden* (5 mainintaa) liittyviä seikkoja. Nämä saattoivat liittyä vanhemman tai lapsen rooliin: “[...] että esimerkiksi kuulemisessahan lastahan pitäisi kuulla kanssa tai tulisi kuulla. Miten sen toteuttaa, niin se onkin minusta aika vaikea asia” (veo 10). Haasteina mainittiin useita tuen tasoihin (8 mainintaa) liittyviä näkökulmia.

Erityisesti rajanveto tuen tasojen välillä nousi esiin: “[...] että se on sellainen veiteen piirretty viiva, että mikä missä kohtaa mikäkin muuttuu se tuen porras [...]” (veo 12). Vahvimmin erityisopettajien mielestä haasteet analyysimme tuen pääluokassa näkyivät yleisessä tuessa (9 mainintaa). Yleisen tuen määrittely tuotti haastetta ja yleinen tuki tulkitaankin vastauksissa joko kaikille annettavaksi tuksi tai ensimmäiseksi tuen portaaksi:

Se vähän hämmentää se, että siellä se yleinen tuki on mainittu jotenkin erikseen, että on yleinen varhaiskasvatus ja sitten on se yleinen tuki ja sitten on tehostettu tuki, erityinen. Koska itse olen tottunut ajattelemaan, että on se yleinen tuki, mikä on kaikille ja sitten sitä joskus joudutaan yksilöllistämään vähän taikka vähän enemmän. Mutta onneksi me on nyt tulkittu niin, että siinä ei ole, sitä yleisen tuen porrasta otettu sillain aktiiviseen käyttöön ollenkaan, että se niinku tarkoittaa sitä kaikkea. (veo 6)

[...] että koska meille meillä oli semmoinen mantra mitä meille myös niinku opetettiin tavallaan sanottamaan asia, että yleinen tuki kuuluu kaikille. Ja nyt kun yhtäkkiä yleinen nyt meillä onkin laadukas varhaiskasvatus, joka kuuluu kaikille ja sitten on yleinen tuki niinkun tuen portaana siinä, että se on ollut semmoinen isoin muutos. (veo 12)

6.2 Varhaiskasvatuksessa järjestettävän kolmitasoisien tuen mahdollisuudet ja haasteet kunnallisella ja yksityisellä palvelunjärjestäjällä

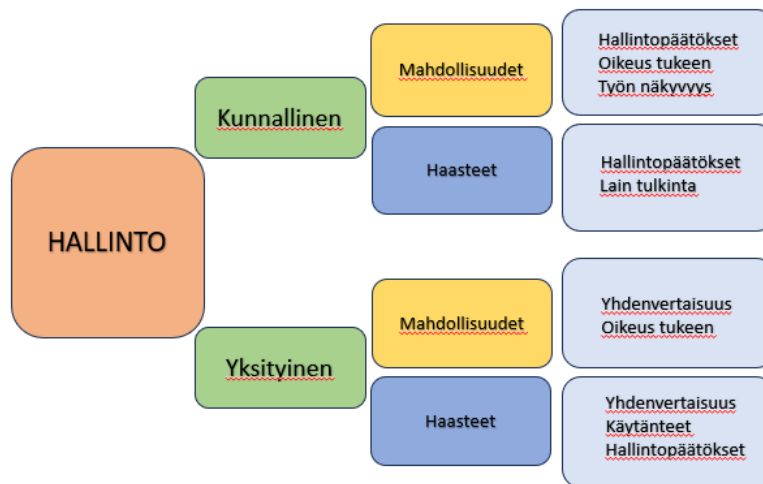
Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisina kolmitasoisien tuen mahdollisuudet ja haasteet näyttäytyvät kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta tuli varsinaisen haastattelukysymyksen lisäksi esiin muiden kysymysten yhteydessä, kuten osallistujien kertoessa mitä varhaiskasvatukseen heidän mielestään tällä hetkellä kuuluu sekä inklusiosta. Inklusio käsitteenä jätettiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

6.2.1 Hallinto

Sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa mainittiin *oikeus tukeen* kolmitasoisien tuen mahdollisuutena ja *hallintopäätökset* haasteena (kuvio 7).

Kuvio 7

Hallinto -pääluokan yleisimmät mahdollisuudet ja haasteet kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa

Hallinnon pääluokassa kunnallisen varhaiskasvatuksen edustajat mainitsivat hallintopäätökset suurimpana kolmitasoisien tuen mahdollistajana. Seitsemän haastateltavaa kertoi hallintopäätöksen tuovan tukea näkyvämmäksi ja velvoittavammaksi: "Myös sellaista jämakkyyttä se siihen antaa, kun siitä tehdään niin vahva päätös." (veo 10). Myös oikeuden tukeen (4 mainintaa) ja *työn näkyvyyden* (3 mainintaa) kunnalliset varhaiskasvattajat näkivät kolmitasoisien tuen mahdollisuutena. *Yhdenvertaisuus* ja *lomakkeet* -yläluokat he mainitsivat yhden kerran. Yhdenvertaisuuden mainitsivat myös yksityisen varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat kolmitasoisien tuen mahdollistajana yhden kerran, kuten myös oikeuden tukeen. Muita yläluokkia he eivät maininneet hallinnon pääluokan mahdollistajina.

Haasteita varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen hallinnon pääluokassa mainittiin useampia sekä kunnallisen, että yksityisen varhaiskasvatuksen haastateltavien osalta. Kunnallisen varhaiskasvatuksen edustajat näkivät *lain tulkinnan* (7 mainintaa) sekä *hallintopäätökset* (10 mainintaa) suurimpina haasteina kolmitasoiselle tuelle: "[...] se hallintopäätösten tekeminen on tavallaan työllistänyt meitäkin [...] perehdyttäminen ja siihen neuvominen [...]" (veo 5). Haastatelta-

vat kommentoivat myös hallintopäätösprosessin hitautta ja kankeutta. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa myös *lomakkeet* (4 mainintaa) ja *byrokratia* (4 mainintaa) haluttiin nostaa esiin hallinnon pääluokassa: ”Joskus tehdään vaan byrokratian takia asioita, papereita [...]” (veo 6).

Yhdenvertaisuus tuotiin haasteena esiin kunnallisen henkilöstön puolesta vain kerran, kun taas yksityiset opettajat ja erityisopettajat toivat yhdenvertaisuuden esiin kolmitasoisen tuen hallinnon suurimpana haasteena (7 mainintaa): “[...] mä oon edelleen niinku sitä samaa mieltä että tavallaan niinku kun varhaisenerityisopettajia ei ole niinku yksityisten käytössä samanlainen kuin kunnallisten, että ne lapset on eriarvoisessa asemassa.” (vo4). Hallintopäätös (3 mainintaa) prosessina nähtiin myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa hitaana ja toivottiin, että yksiköt voisivat itse tehdä päätöksiä, jotta prosessi nopeutuisi. Haastateltavat arvelivat myös, että hallintopäätösprosessin takia virallista päätöstä tullelle ei haeta niin usein kuin olisi tarve.

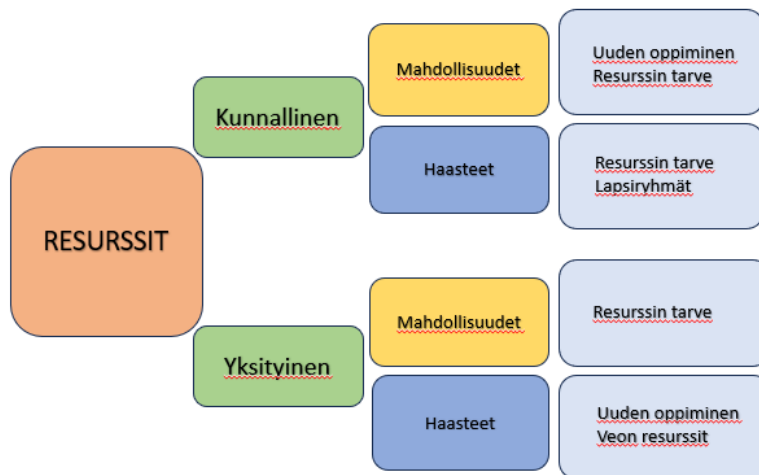
Yksityisessä varhaiskasvatuksessa nähtiin myös *käytänteiden* (4 mainintaa) haastavan opettajia ja erityisopettajia työssään: “[...] edelleen pitäisi jotenkin selkiyttää ja että kaikkialla tehtäisiin samalla lailla, että kunnat toimii varmaan vieläkin tosi eri tavalla puhumattakaan sit taloista niinku yksin yksiköistä ja tälleen näin.” (veo2). Yksi tai kaksi kertaa mainittiin myös *oikeuden tukeen* (1 maininta), byrokratian (2 mainintaa) ja lomakkeiden (1 maininta) haastavan yksityistä varhaiskasvatusta.

6.2.2 Resurssit

Uuden oppiminen mainittiin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa mahdollisuutena, kun taas yksityisessä varhaiskasvatuksessa se nähtiin kolmitasoisen tuen haasteena. *Resurssin tarve* tuli esiin molemmissa mahdollisuutena ja kunnallisessa varhaiskasvatuksessa myös haasteena, yksityinen varhaiskasvatus koki *veon resurssit* haasteellisina (kuvio 8).

Kuvio 8

Resurssit -pääluokan yleisimmät mahdollisuudet ja haasteet kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa

Resurssien alle luokittelemamme varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuudet näkyivät kunnallisen varhaiskasvatuksen puolella *resurssin tarpeeseen* (2 mainintaa) ja uuden oppimiseen (2 mainintaa) liittyvinä asioina:

[...] niin tämä lakiuudistus, sen tarkoitushan oli tuoda tosi paljon vaan hyvää ja kyllähän tämä on ollut vähän sellainen kipuiluvuosi siinä suhteessa, että niiku me tota opetellaan sitä. Minäkin, joka olen tehnyt tosi pitkään töitä, niin opettelenkin jotakin uutta. (veo 11)

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevät näkivät myös veon resurssit, *johtamisen* sekä *tiimityön* kolmitasoisien tuen mahdollisuuksina. Nämä kolme mainittiin resursseiksi kerran:

Musta se on tosi hyvä niinku se lapsille just se tuki, että sitten kun se suunnitellaan sitä arvioidaan, se kirjataan ja koko työyhteisö, koko tiimi tietää sen ja me toimitaan niinku samalla tavalla ja lapsi saa sitä tukea sitten niin kun niin musta se on tosi tärkeätä. (vo 6)

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa työskentelevät toivat tässä kohtaa esiin ai-noana kolmitasoisien tuen mahdollisuutena resurssin tarpeen (1 maininta), jonka lainuudistus mahdollistaa.

Resurssin haasteina näkyivät kunnallisessa varhaiskasvatuksessa resurssin tarve (5 mainintaa), veon resurssit (4 mainintaa), *lapsiryhmät* (3 mainintaa) ja *työlläisyys* (3 mainintaa). Haastateltavien mukaan resurssin tarve oli haasteellinen esimerkiksi koska tarpeen tulisi olla henkilöstön tiedossa jo edellisenä toimintakautena, jotta prosessi saadaan ajoissa käyntiin. Myös eriarvoisuus resurssien jaossa haastoi: “[...] eriarvoistuminen syntyy siitä, että rakenteissa olevia resursseja ei jaeta tarveperusteisesti.” (veo 8). Erityisopettajan resurssit mainittiin haasteeksi lisääntyneenä paperityönä hallintopäätösten vuoksi sekä kunnallisen erityisopettajan konsultaatiokäynteinä yksityisissä varhaiskasvatussyksiköissä: “[...] siellä ei ole palveluntuottajalla omia, niin se tarkoittaa, että kaupungin veo menee sinne ja sit me havainnoidaan ja jutellaan henkilökunnan kanssa.” (veo 10). Myös tiimityö ja uuden oppiminen mainittiin kerran kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevien osalta.

Uuden oppiminen (3 mainintaa) ja veon resurssit (2 mainintaa) haastoivat eniten yksityisessä varhaiskasvatuksessa: ”Että ihmeellistä, että meidän päiväkodissa mun pitää pyytää kaupungin veoa tutustumaan tai katsomaan asiakirjoja [...]” (veo 4). Johtaminen mainittiin myös kerran haasteena ja toivottiin varhaiskasvatuskentälle lisää pedagogisia johtajia. Edelleen otettiin haasteena puheeksi resurssin tarve (1 maininta):

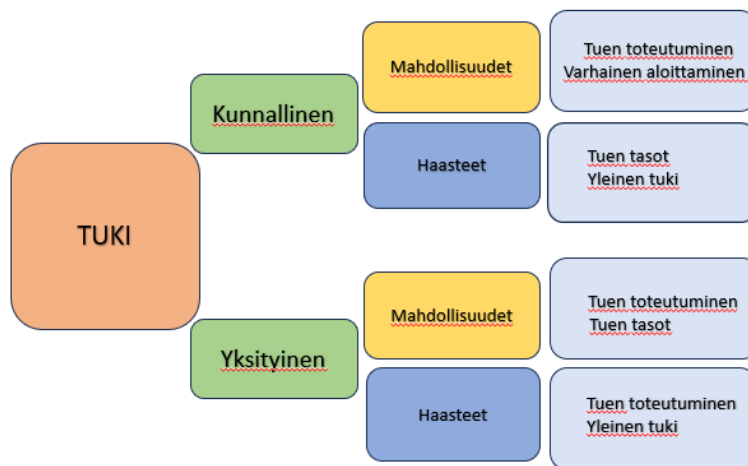
[...] että kun mullakin se lapsi siirrettiin sinne tehostettuun tukeen, niin se ei tuonut meille mitään lisää resursseja. Sinne vaan juuri, että listattiin vaan niitä korulauseita, että pitää olla miten lapsen kanssa toimitaan ja näin, mutta että me ei sitten saatu kuitenkaan mitään lisää siihen. (vo 5)

6.2.3 Tuki

Tuki -pääluokassa yläluokka *tuen toteutuminen* nähtiin sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa kolmitasoisien tuen mahdollisuutena mutta kunnallisessa varhaiskasvatuksessa se nähtiin myös haasteena. *Yleinen tuki* sijoittui kummassakin haasteisiin, sen sijaan *tuen tasot* jakaantuivat näkemyksissä mahdollisuuksiin ja haasteisiin (kuvio 9).

Kuvio 9

Tuki -pääluokan yleisimmät mahdollisuudet ja haasteet kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen mahdollisuuksina useat kunnalliset opettajat ja erityisopettajat toivat esiin yläluokkiin *varhainen aloittaminen* (8 mainintaa) ja tuen toteutuminen (14 mainintaa) liittyviä asioita. Tuen he näkivät muun muassa lapsen yksilöllisen tuen, tavoitteiden asettamisen toiminnalle lapselle asetettujen tavoitteiden sijaan sekä tuen kirjaamisen lapsikohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kolmitasoisien tuen mahdollisuutena:

[...] niin se on ehkä se yks suurin etu on myös tässä se, että on ehkä poistunut jonkin verran se, että kaupungit kikkailee sillä, että niillä on jotain vaatimuksia mitä pitää ennen kuin voi saada tarvitsemansa tuen, että nyt niin kun pääsee helpommin lapsi tarvitsemansa tuen piiriin ilman vaikka jotain ennakkotukihistoriaa tai sitä, että on pitänyt ensin jotain tai ilman lausuntoa tai vastaavaa. Se on ainakin semmoinen positiivinen muutos myös. (veo 8)

Tuen varhainen aloittaminen nähtiin tärkeänä kolmitasoisien tuen mahdollisuutena. Kunnallisen varhaiskasvatuksen edustajat avasivat varhaisen aloittamisen hyötyjä sillä, että lapsilla on mahdollisuus saada tukea kehitykseensä jo hyvin nuorena iässä, jolloin haasteet eivät pääse kasvamaan suuremmiksi: ”Se on hyvä, kun se aloitetaan jo sitten varhaisessa vaiheessa [...] kun tosi paljon saadaan jo täällä varmasti niinku tehtyä jo sitä rakennuspohjaa sille lapselle.” (vo 3).

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa mainittiin useisiin yläluokkiin kuuluvia mahdollisuuksia, kuten *selkiytyminen* (4 mainintaa), *sitoutuminen* (3 mainintaa), *jatkumo* (3 mainintaa), yleinen tuki (3 mainintaa maininta), *osallisuus* (1 maininta), *yhteistyö* (1 maininta) ja tuen tasot (4 mainintaa). Tuen tasoja pidettiin selkeinä ja ne nähtiin hyvänä uudistuksena:

[...] että se ei ole niin suuri jotenkin kuilu mikä ennen, että oli vain yleinen tuki ja erityinen tuki. Siinä on se kolmas tehostettu tuki siinä välissä, niin se on jotenkin matalampi kynnys tavallaan liikkua siinä tuen tasolla sitten joko yleiseen tasoon takaisin taikka erityiseen. Jotenkin mun mielestä se on tosi hyvä asia kyllä. (veo 5)

Myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa nostettiin esiin tuen toteutuminen ja tuen tasot kolmitasoisien tuen mahdollistajina: “[...] sieltä erityisestä pääsee kuitenkin alaspäin, niin sitä arvioidaan säännöllisesti, niin sitä mä pidän tosi hyvänä juttuna.” (veo 3):

No juuri se, että kun on tiedostettu se, että se tota erityislasten erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on nousussa koko ajan, niin varmaan sekin on sitten ajanut tähän, että on pitänyt alkaa sitten ajamaan asioita eteenpäin ja miettimään, että miten me voidaan sitten turvata ja taata heille se heidän ansaitsema varhaiskasvatus. (vo 5)

Haastateltavat yksityisestä varhaiskasvatuksesta mainitsivat myös yläluokat jatkumo (1 maininta) ja yleinen tuki (1 maininta) kolmitasoisien tuen mahdollisuutena: “[...] nyt ehkä niitä yleisen tuen asioita kirjataan mun mielestä enemmän niihin varhaiskasvatussuunnitelmiin.” (veo 2).

Yleinen tuki tuotiin esiin myös kolmitasoisien tuen haasteena sekä kunnallisessa (7 mainintaa), että yksityisessä (2 mainintaa) varhaiskasvatuksessa. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa nähtiin haasteena tieto, milloin yleisessä tuessa tulee tehdä hallintopäätös sekä rajanveto laadukkaasta varhaiskasvatuksesta yleiseksi tueksi: “Rajapinnat on vielä ehkä epäselvät. Tavallaan jotkut yleisen tuen asiat, niin pohditaan että onko ne sitten jo sitten vahvempaa tukea tai jotenkin ne ei ole semmoiset selkeät, ehkä ne rajat.” (veo 7). Myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa mainittiin yleisen tuen rajanvedon vaikeus kolmitasoisien tuen haasteena:

Mun mielestä tää niinku raja varsinkin yleisen ja tehostetun tuen välillä, että se on jotenkin kyllä vielä hankalaa mun mielestä, että milloin niinku, että mitkä ovat niinku ne kriteerit ja milloin, että joo se on vielä vähän hakusessa sekä kentällä, että mullakin on välillä niinku vaikeata tietää tai päättää, että mikä on nyt tää oikea taso tälle lapselle. (veo 1)

Tuen tasot (7 mainintaa) haastoivat kunnallista varhaiskasvatusta. Haasteena nähtiin, milloin lapsi tulee siirtää yleiseen, tehostettuun tai erityiseen tukeen. Tuen tasojen määritelmät asiakirjoissa haastoivat: “[...] onhan siellä määritelty siis, että yleisen tuen yksittäisiä ja tehostetussa tuessa useampia ja erityisessä tuessa vielä monialaisempaa ja vahvempaa ja kokoaikaista ja jatkuvaa, mutta ei se sit siinä käytännön elämässä nyt sitten ole niin yksiselitteistä.” (veo 10).

Tuen toteutuminen (5 mainintaa) nähtiin haasteena kunnallisten pedagogien näkökulmasta koska ei tiedetty, toteutuuko tuki päätöksistä ja kirjauksista huolimatta: “Ja sitten se, vaikka me tehdään niitä päätöksiä, kirjataan, valmistellaan, kirjataan ja esitetään, niin toteutuuko se tuki silti” (veo 11). Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oltiin huolissaan myös siitä, että keskitytään liikaa tuen käsitteisiin: “[...] musta tuntuu, että kun on keskitytty kauheasti siihen tarpeeseen lokeroida se nyt näihin nimiin yleinen, tehostettu, erityinen tai kolmiportainen, niin on tavallaan unohtunut se keskustelu niistä tuen aidoista muodoista, että tavallaan mä jotenkin ajattelin sitä.” (veo 8).

Yhteistyö (5 mainintaa) mainittiin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa haasteeksi. Tämä yläluokka sisälsi ammattikielen sekä yhteistyön huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyötä haastoi yhteistyökumppaneiden tiedon puute kolmitasoisesta tuesta sekä vähäinen vuorovaikutus eri tahojen kanssa: “[...] mikä mua harmittaa, että on tavallaan eri kuntouttajien tai tutkivien tahojen, se vähäinen vuorovaikutus ja yhteistyö mikä haastaa välillä.” (veo 9). Huoltajien kanssa tehdyssä yhteistyössä haastavaa oli, kun huoltajat eivät nähneet lapsensa tuen tarvetta samoin kuin pedagogit sekä huoltajien haasteet ymmärtää ammattikieltä:

Esimerkiksi vanhemmat joissain tilanteissa niin ne ei välttämättä jotenkin näe sitä, mitä me tarkoitetaan, että lapsi tarvitsee nyt tehostettua tukea ja taikka, että sen sitä prosessia sitten niinku vanhempienkin prosessointiin, sitä tukeminen sitten, siinä voi

mennä aikaa. Että he niinku pääsee jyvälle siitä, että mitä tää varhaiskasvatus ja koulu nyt näillä termeillään tarkoittaa. (veo 6)

Vastauksissa esille tullut osallisuus (4 mainintaa) sisälsi lapsen ja huoltajien osallisuuden sekä lapsen oman näkemyksen. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa nähtiin haasteena lapsen osallisuus käytännössä. Ajateltiin, että henkilöstö kyllä pyrkii ajamaan lapsen asioita mutta se ei ole sama, jos lapsi itse olisi osallisena häntä koskevissa päätöksissä: "Totta kai on helppo ajatella, että minä ajattelen tätä lasta ja näen että tämä on sellaista mistä se hyötyy" (veo 10): "Lapsen rooli siihen tukeen liittyen [...] se on mulle vielä vähän sellainen niin sanotusti kehitettävä asia [...] miten ne saisi tavallaan sen lapsen tasoisesti selitettyä ja hän ymmärtäisi ne, niin ne on ehkä semmosia haasteita." (veo 5).

Samoin kuin kunnallisesta, myös yksityisestä varhaiskasvatuksesta tutkimukseen osallistuneet kertoivat tuen toteutumisen (3 mainintaa) haastavan kolmitasoista tukea. He nostivat esiin, että asiakirjoihin kirjattujen tukimuotojen tulisi toteutua: "[...] niin täytyyhän sen niinku toteutuakin, että ei se voi olla vaan että sinne kirjoitetaan, että on oikeutettu, vaan kyllähän se pitäisi sitten niinku toteutua, että jos se on niinku suunniteltu, että ei niitä vaan heitellä [...]" (vo 4). Yksi yksityisen varhaiskasvatuksen opettaja kertoi edelleen, että sopimuksista kunnallisen veon käynneistä ei pidetä kiinni, jolloin tuki ei toteudu suunnitelman mukaisesti: "[...] mutta sitten koko kauden aikana ei kertaakaan veo häntä käynnit niinku mitään toimintaa pitämässä tai näin, että tätä juuri niinku tarkoitan, että siellä paperilla lukee, mutta käytännössä se ei sitten ole välttämättä toteudu." (vo 5). Yksityisessä varhaiskasvatuksessa kolmitasoisen tuen haasteina nähtiin myös osallisuus (1 maininta) sekä tuen tasot (1).

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä varhaiskasvatuksen uuden kolmitasoisien tuen mahdollisuuksista ja haasteista. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten kolmitasoisien tuen mahdollisuudet ja haasteet näyttäytyvät kunnallisella ja yksityisellä varhaiskasvatuksen järjestäjällä. Kolmitasoisessa tuessa nähtiin tämän tutkimuksen perusteella enemmän haasteita kuin mahdollisuuksia. Tutkimustulosten mukaan kolmitasoisien tuen mahdollisuudet ja haasteet nähdään sekä kunnallisen että yksityisen varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkökulmasta hallinnon, resurssien ja tuen alueella. Nämä muodostuivat tutkimustulosten pääluokiksi.

Kaikissa vastauksissa vahvimmin kolmitasoisien tuen tuomiksi mahdollisuuksiksi mainittuja tekijöitä olivat lakiuudistuksessakin (Varhaiskasvatuslaki, 2019) mainitut tuen toteutuminen, tuen tasot sekä oikeus tukeen. Näiden lisäksi mainittiin resurssin tarpeeseen (esimerkiksi resurssin tarve tulee näkyväksi kolmitasoisien tuen myötä) ja veon resurssiin (esimerkiksi palvelee veon työnsuunnittelua) liittyviä asioita. Kolmitasoisien tuen haasteissa mainittiin myös vahvasti tuen toteutumiseen liittyviä seikkoja. Lisäksi vahvimmin haasteissa näkyivät hallintopäätöksiin, veon resurssiin ja yleiseen tukeen liittyvät asiat.

7.1 Tulosten tarkastelu pääluokittain

Kolmesta pääluokasta ”tuki” koettiin vastauksissa vahvimmin tervetulleena mahdollisuutena. Tukiprosesseihin liittyvistä positiivisista vaikutuksista opettajat kertoivat eniten tuen varhaisesta aloittamisesta. Erityisopettajat mainitsivat tuen tasoilla liikkumisen matalammasta kynnyksestä ja tavoitteiden asettamisesta toiminnalle, oppimisympäristö tuleekin järjestää oppimista ja kehitystä tukeväksi (Repo, 2018). Lisäksi vastauksissa oli mainintoja henkilöstön sitoutumisesta, yksilöllisemmästä tuesta ja lapsen helpommasta pääsystä tuen piiriin. Tuen aloittaminen heti ilman diagnoosia ja havainnoinnin hyödyntäminen ovatkin

tuen toteuttamisen periaatteita (Alila, 2022, s. 17–18). Karvin (Repo, Paananen ym., 2019) aiemmassa varhaiskasvatuksen selvityksessä henkilöstön puheessa on korostunut diagnosointiin liittyvä puhe, eikä henkilöstö ole pohtinut omaa pedagogista osaamistaan tuen toteuttamiseksi. Tutkimuksemme vastauksissa sen sijaan tuli esiin, että konkreettisten tukitoimien toteuttamista pohditaan ja niihin sitoudutaan kolmitasoisien tuen myötä vahvemmin. Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus on noussut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa, varhaiskasvatuksen laadun ydinasioina (Ranta ym., 2021). Aiemmissä tutkimuksissa päiväkodin henkilöstön mielestä kolmitasoisien tuen haastavimpia osa-alueita on ollut muun muassa tuen välitön aloittaminen (Kannel ym., 2023).

Kolmitasoinen tuki nähtiin kaikkia lapsia koskevana ja selkeänä, jota vahva päätöksenteko tukee. Tutkimuksemme tulosten yhteneväisyys aiempaan tutkimukseen kolmiportaisesta tuesta näkyi positiivisiksi asioiksi koetuissa selkeydessä, tuen prosesseissa, tuen jatkumossa sekä monialaisessa ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä (Eskelinen & Hjelt, 2017). Tuen toteutumisen mahdollisuudet näyttäytyivät kunnallisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta huomattavasti positiivisemmassa valossa kuin yksityisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa haasteena nousi esiin esimerkiksi erityispedagogisen tuen puute. Sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa koettiin, että lakiuudistuksen mukana tulleista ohjeista ei aina ole apua, kun pohditaan esimerkiksi tuen eri tasoja. Tasolta tasolle siirtymisen kriteerit nähtiin väljinä ja henkilöstö kaipasi tarkempia ohjeistuksia tuen tasojen määrittelyille. Myös perusopetusta koskevissa tutkimuksissa (Nykänen, 2021) on esitetty kehittämiskohteeksi tuen tasojen tarkempien valtakunnallisten määrittelykriteerien luominen: Lisäksi tuen portailta liikkuminen tulisi konkretisoida tarkemmin. Pohdimme, onko aiempia perusopetuksen kokemuksia huomioitu varhaiskasvatuksen kolmitasoista tukea suunniteltaessa.

Hallinnon pääluokassa hallintopäätökset nähtiin sekä mahdollisuutena että haasteena. Esimerkiksi hallintopäätösprosessin järjestelmällisyys ja tuen näkyvyys eri osapuolille koettiin positiivisina uudistuksina. Hallintopäätösten

myötä tuen järjestämisen koettiin olevan myös velvoittavampaa kuin ennen lakiuudistusta: vahva hallinnollinen päätös sitouttaa henkilöstön aiempaa paremmin tuen antamiseen. Kolmitasoisien tuen hallintoon liittyvät haasteet painottuivat tässä tutkimuksessa sekä kunnallisen että yksityisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Hallintopäätösprosessin haasteena on sen kankeus ja hitaus. Hallintopäätösprosessin hitaus on nähty haasteena myös aiempien tutkimusten tuloksissa (Kannel ym., 2023). Opettajien ja erityisopettajien vastauksissa useat koontumiset huoltajien sekä monialaisten työryhmien kanssa vievät kaikkien osapuolien aikaa. Myös lain erilainen tulkinta kunnissa tuo haastetta tuen toteuttamiseen.

Resurssipula tuodaan usein esille varhaiskasvatuksesta puhuttaessa. Erityisopettajan resurssin puute tuen toteuttamisen haasteena on tullut esiin aiemmissä tutkimuksissa (Repo, Paananen ym, 2019). Tämänkin tutkimuksen tuloksissa sekä opettajat että erityisopettajat mainitsivat resurssin tarpeen haasteena kolmitasoisien tuen toteuttamiselle. Varhaiskasvatuksen opettajat kaipaavat erityisopettajan tukea tuen suunnitteluun ja järjestämiseen (Korkalainen, 2009). Resurssien riittävyys oli sekä kunnallisen että yksityisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta haasteellista, vaikka resurssit saivat vähiten mainintoja aineistossa. Tutkimuksemme mukaan resursseja ei kuitenkaan nähdä ainoina kolmitasoista tukea mahdollistavina tekijöinä vaan koetaan, että myös hallinnollisilla ja tuen prosessien tuomilla mahdollisuuksilla voidaan tukea lasta hänen kehityksensä.

Koulutuksen tarve uusien asioiden oppimiseksi nousi tutkimuksemme vastauksissa esiin. Tämä tulos on samansuuntainen aiempien tutkimusten kanssa. Heiskanen ym. (2021) ovat todenneet, että mikäli henkilöstöllä on riittävästi tietoa tuen järjestämisestä ja hyvä ammatillinen osaaminen, se edistää tuen toteutumista. Pätevällä henkilöstöllä on todettu olevan myös yhteys sopivimpien menetelmien käyttämiseen (Faour, 2010). Myös varhaiskasvattajien omasta näkökulmasta täydennyskoulutus on tärkeää monipuolisen erityispedagogisen osaamisen vahvistamiseksi (Eskelinen & Hjelt, 2017; Korkalainen, 2009). Tutkimuksemme tulos oli yhdensuuntainen myös selvityksen kanssa, jonka mukaan

varhaiskasvatustalain uudistuksen jälkeisiin koulutuksiin osallistuneet johtajatkin ovat kokeneet tuen järjestämisen vastuut selkeämmiksi (Kannel ym., 2023).

7.2 Tulosten tarkastelu varhaiskasvatuksen laatukriteerien näkökulmasta

Tutkimuksemme tuloksissa nousi esiin näkemyksiä, jotka ovat yhteneväisiä Karvin (Vlasov ym., 2018) varhaiskasvatuksen laatukriteerien kanssa: kaikkien lasten yhdenvertainen oikeus varhaiskasvatukseen sekä tarvitsemaansa tukeen pitää olla turvattu. Yhdenvertaisuus on yksi periaatteista, joka luo tasa-arvoisen pohjan jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kehitykselle, oppimiselle ja kasvulle (OPH, 2022). Haastateltavat toivat pohdinnoissaan esiin kolmitasoisien tuen mahdollisuuksia ja haasteita koskien yhdenvertaisuutta. Tätä aihetta tarkasteltiin lasten osalta mutta myös työntekijöiden tasa-arvon näkökulmasta. Yhdenvertaisuuden mahdollisuuksia ei nähty yhtä paljon kuin haasteita. Etenkin yksityisen varhaiskasvatuksen edustajat kokivat, ettei lapsen yhdenvertaisuus toteudu yksityisessä varhaiskasvatuksessa samalla tavalla kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Näiden kahden palvelunjärjestäjän välillä koetaan olevan muuri, josta tulisi päästä eroon. Palvelut tulisi saada samanlaisiksi, jotta lapset saisivat yhdenvertaista tukea palvelunjärjestäjästä riippumatta. Myöskään työntekijöiden yhdenvertaisuuden kunnallisen varhaiskasvatuksen kollegoihin ei vielä koettu täyttyvän. Nämä yhdenvertaisuuden haasteet nähtiin kattavasti eri puolilla Suomea. Erityisesti yksityisen varhaiskasvatuksen erityisopettajat kertoivat kunnissa olevan erilaisia käytänteitä, kuten erityisopettajien ja palvelualuepäälliköiden erilaisia käsityksiä menettelytavoista. Tämä eriarvoistaa tuen tarjonnan mahdollisuudet ja lasten saaman tuen yhdenvertaisuuden.

Tutkimuksestamme ilmeni, että lapsen tarvitsema yleinen tuki ja kaikille annettava laadukas varhaiskasvatus sekoitettiin keskenään ja että termit hämmentävät. Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen ensimmäinen taso, yleinen tuki, oli vastauksissa mielletty usein kaikille annettavaksi tueksi ja laadukkaaksi pedagogiikaksi. Vastauksista ilmeni myös, ettei yleisen tuen taso ollut käytössä

kaikissa varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Oman kokemuksemme mukaan perusopetuslain kolmiportaisen tuen soveltaminen varhaiskasvatuksessa ennen varhaiskasvatuksen lakiuudistusta näkyi kunnissa erilaisina sovelluksina yleistä tukea koskien. Varhaiskasvatuslain ja vasun perusteiden ohjeistus on mielestämme liian väljä ja aiemmat käytänteet hämmentävät kentällä edelleen. Kolmitasoisien tuen taso, yleinen, tehostettu tai erityinen tuki, tulee kuitenkin määrittellä, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen tuen tarpeisiin (OPH, 2022). Yleisen tuen keinot eivät suuresti poikkea hyvän, laadukkaan pedagogiikan toteuttamisesta, jonka vuoksi rajanveto on haastavaa. Aiemmissa tutkimuksissa varhaiskasvatuksen opettajilta kerättyjen näkemysten mukaan yleisen tuen keinot näkyvät vahvimmin struktuurissa, joustavissa ryhmittelyissä, vuorovaikutuksen laadussa, oppimisympäristön muokkaamisessa ja huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä (Käyhkö, 2022, s. 58).

Varhaiskasvatuksen laatukriteereistä (Vlasov ym., 2018) opetussuunnitelmatyö ja lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen tuli esiin myös vastauksissa. Lapsen yksilöllisen tuen tavoitteiden ja menetelmien kirjaaminen lapsen vasuun nähtiin edistävän tuen toteuttamista. Vastauksista oli luettavissa, että kolmitasoisien tuen myötä tavoitteet kirjataan selkeämmin ja nimienomaan oppimisympäristölle. Lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman hyödyntämisellä pedagogisessa toiminnassa onkin tutkimusten mukaan suotuisa vaikutus lapsen kehitykseen ja oppimiseen (Vlasov ym., 2018). Opetushallituksen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mallipohja on laadittu tuomaan esille lapsen tarvitseman kolmitasoisien tuen tavoitteet, menetelmät sekä arviointi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan myös lakisääteinen lapsen osallisuus (Sevon ym., 2021) sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Tämän tutkimuksen vastauksissa lapsen osallisuutta ei juurikaan tuotu esiin, lapsen osallisuuden huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa esitettiin haasteena yhdessä vastauksessa.

Laatukriteerien mukaan varhaiskasvatuksesta on informoitava huoltajille selkeästi (Vlasov ym., 2018). Tässä tutkimuksessa nousi esiin myös huoltajien

kanssa tehtävä yhteistyö. Joidenkin vastausten mukaan kolmitasoinen tuki haastoi huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä, sillä kolmitasoisen tuen käsitteet ja prosessit voivat olla huoltajille vaikea hahmottaa. Tulos on tärkeä, jotta ymmärretään ammattikielen asettama haaste palvelujen saavutettavuudelle. Ammattilaisten käyttämä kieli on noussut esiin myös kansainvälisessä tutkimuksessa (Bacon & Causton-Theoharis, 2013; Zeitlin & Curcic, 2014), huoltajat toivoivat ammattilaisilta lisää yhteistyötä, parempaa viestintää sekä vanhemmille ymmärrettävää kieltä. Kattava huoltajien ohjaus ja neuvonta edistää yhdenvertaista saavutettavuutta (Vlasov ym., 2018). Toisaalta aiempien tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa käytössä olleessa kolmiportaisessa tuessa oli koettu positiivisia vaikutuksia perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön; tiedonkulku oli parantunut, tukeen liittyvien asioiden käsittely yhdenmukaistunut ja tuen järjestyminen oli selkeytynyt (Eskelinen & Hjelt, 2017).

Selkeä johtamisjärjestelmä on yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen kriteeri (Vlasov ym., 2018), jonka merkitys korostuu erityisesti organisaation kehittämisessä ja muutoksissa (Harris ym., 2002). Tutkimuksemme yhdessä vastauksessa johtajan nähtiin kolmitasoisen tuen myötä olevan enemmän osallisena lapsen tuen prosessissa, toisaalta kentälle kuitenkin kaivattiin enemmän pedagogista johtajuutta. Johtajan tukea on kaivattu enemmän myös aiemmissä tutkimuksissa (Korkalainen, 2009).

7.3 Johtopäätökset

Tutkimuksemme osoittaa, että kolmitasoinen tuki on tuonut mukanaan hyvät mahdollisuudet tuen toteuttamiselle. Se mahdollistaa tuen antamisen ja sen näkyväksi tekemisen jo varhaisessa iässä. Tuen välitön aloittaminen on yksi kolmitasoisen tuen mukanaan tuomista mahdollisuuksista. Lakiuudistus nopeutti tuen aloittamista, koska tuen aloittamiselle ei saa asettaa ehtoja kuten lääketieteellistä lausuntoa. Aiemmissä tutkimuksissa tuen välittömän aloittamisen on

nähty toteutuvan heikosti (Kannel ym., 2023) ja noin 65 % henkilöstöstä on arvioinut, että tuki järjestyy korkeintaan kohtalaisen nopeasti tuen tarpeen ilmettyä (Repo, Paananen ym., 2019).

Kolmitasoisen tuen myötä katse on kohdistunut myös muihin tukea koskeviin elementteihin, ei ainoastaan resursseihin. Resurssit ovat kuitenkin tämän tutkimuksen mukaan heikoin tuen mahdollistaja. Etenkin erityisopettajien resurssien määrä ja kolmitasoisen tuen myötä enemmän hallinnolliseksi muuttuneen työnkuvan vaatimukset puhututtavat. Erityisopettajien koulutus tuo kuitenkin laajempaa näkemystä kolmitasoisen tuen vaikutuksista, mikä tuli esiin myös tässä tutkimuksessa.

Näkemys hallinnosta kolmitasoisessa tuessa oli sekä positiivinen, että negatiivinen. Sen nähtiin tuovan resurssin tarpeen esiin ja se sitoutti tuen antamiseen. Hallintopäätöksen byrokraattisuus myös kangisti prosessia. Tällä hetkellä laki edellyttää esimerkiksi huoltajien kuulemista joko kirjallisesti tai suullisesti (Hallintolaki, 2003). Tämä aiheuttaa sekä oman kokemuksemme että tämän tutkimuksen vastausten mukaan toistuvia kokoontumisia ja keskusteluja samoista asioista lyhyellä aikavälillä huoltajien kanssa. Erään erityisopettajan mielestä uusi kolmitasoinen tuki on niin byrokraattinen, että se on huoltajille shokki. Mielestämme kuulemiskäytänteitä tulisi jatkossa kehittää siten, että välttyään useilta peräkkäisiltä samansisältöisiltä palavereilta. Tämän tutkimuksen perusteella myös lakiuudistuksen mukanaan tuomat uudet termit ja prosessit olisi tärkeää sanoittaa huoltajille ymmärrettävästi.

Tutkimuksessamme oli myös tulkittavissa hämmennystä tuen eri tasoista. Niiden nähtiin osittain jäsentävän tuen vahvuutta mutta varhaiskasvatuksen kentälle toivottaisiin kuitenkin tarkempaa määrittelyä ja kriteerejä tasolta toiselle siirtymiseen. Kehittämistarve lainsäädännön selkeyttämisessä lapsen kehityksen ja oppimisen tuen osalta on tullut esiin jo aiemmissa selvityksissä (Eskelinen & Hjelt, 2017). Yleisen tuen käsitettä ja yleisen tuen vaiheeseen liittyviä toimintoja tulisi mielestämme selkiyttää. Erityisopettajan tuki osa-aikaisena erityisopetuksena on varhaiskasvatuksen yleisessä tuessa käytettävissä oleva tukipalvelu, sen sijaan laadukas pedagogiikka on opettajan vastuulla.

Aineistosta oli luettavissa kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen välistä yhteistyön haastetta. Vastauksissa tuli esiin hämmennystä esimerkiksi erityisopettajan työhön liittyen. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa saatettiin kokea kunnallisen erityisopettajan käynnit turhaksi, ainoastaan byrokratian vuoksi tehtäväksi konsultaatioksi. Toisaalta sovittujen erityisopettajan käyntien nähtiin jääneen toteutumatta kokonaan. Myös aiemman tutkimuksen mukaan kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuspalvelun järjestäjän välistä työnjakoa lapsen kehityksen ja oppimisen kysymyksissä tulisi selkiyttää (Vainikainen ym., 2018). Varhaiskasvatuksen järjestäjästä riippumatta yhteistyötä kaikkien toimijoiden kesken tulisi vahvistaa, jotta lapsen yhdenvertainen tuen toteutuminen mahdollistetaan. Erityisopettajien työnkuva lakiuudistuksen jälkeen tulisi myös selkeämpi.

Vastauksissa ilmeni pohdintaa erilaisista käytänteistä yhdenvertaisuuden esteenä, jopa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien nähtiin haastavan tasa-arvoista varhaiskasvatusta. Sekä oman kokemuksemme että tämän tutkimuksen pohjalta näemme, että Opetushallituksen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mallipohjan käyttäminen voisi olla yksi keino yhtenäistämään ja selkiyttämään kolmitasoista tukea entisestään.

7.4 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksemme onnistui vastaamaan asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Tulosten yleistettävyyttä rajoitti aineiston epätasapaino. Aineistossa oli erityisopettajia enemmän kuin opettajia ja kunnallinen varhaiskasvatus oli yksityistä varhaiskasvatusta vahvemmin edustettuna. Hankkeessa haastattelut varhaiskasvatuksen henkilöstölle oli alun perin tarkoitus tehdä ryhmähaastatteluina, mutta hankkeen aikataulullisista syistä erityisopettajien haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Tämä ammattiryhmien välinen ero haastatteluiden rakenteessa saattoi olla vaikuttamassa tutkimuksen luotettavuuteen, koska yksilöhaastattelussa on mahdollisuus laajempaan aiheen pohdintaan. Toisaalta ryhmähaastattelussa syntyvä keskustelu voi viedä aihetta syvemmälle.

Tutkimamme varhaiskasvatuslain uudistus tuli voimaan vasta 1.8.2022 ja tämän vuoksi siitä ei vielä juurikaan ollut aikaisempaa tutkimusta. Tätä voidaan pitää tämän tutkimuksen rajoitteena. Tulosten vertaaminen kolmitasoisesta tuesta tehtyihin tutkimustuloksiin oli tästä syystä vähäistä. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi kuitenkin huolellinen perehtymisemme aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen laadukkaasta varhaiskasvatuksesta ja lapsen tuen toteutuksesta. Kirjoittamamme taustateoria vastasi hyvin tutkimuksen tuloksiin.

Kuvasimme aineiston analyysin menetelmät kattavasti, jolloin tutkimus on niiden perusteella toistettavissa. Aineiston runsas haastateltavien määrä (20) sekä haastateltavien hajautuminen eri puolille Suomea lisäsi tutkimuksemme luotettavuutta. Saimme tutkimukseemme käyttöön huolellisesti ja luotettavasti VakaTuki -hankkeessa kerätyn tutkimusaineiston. Näin ollen aineiston sisältö ei ollut meille entuudestaan tuttu. Huomasimme tästä olevan hyötyä omien ennakkokäsitysten ja tulkintojen näkökulmasta: tutkijoiden omat mielikuvat eivät olleet vaikuttamassa aineiston analyysiin. Toisaalta entuudestaan tuntematon aineisto haastoi meitä tutkijoita tarkempaan sisältöön paneutumiseen.

Tutkimustehtävämme oli monitahoinen, sisältäen sekä opettajien että erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisien tuen mahdollisuuksista ja haasteista. Näkökulmamme oli sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessamme näkemykset kolmitasoisesta tuesta tulivat siis laajasti esiin. Aineistoa analysoidessa huomasimme, että kolmitasoisien tuen mahdollisuuksien ja haasteiden yläluokkien muodostamisessa oli päällekkäisyyttä, sama käsite sopi useamman yläluokan alle. Tästä syystä abstrahoinnissa tiivistimme edelleen yläluokkien runsasta määrää. Tämän tutkimuksen rajoitteena voikin nähdä aineiston tiivistämisestä johtuvan yksittäisten mainintojen piiloon jäämisen.

Molemmat tämän tutkimuksen tutkijat olivat varhais erityispedagogiikan asiantuntijoita, jolloin omalla asemalla ja ennakkokäsityksillä oli vaikutusta tulosten tulkintoihin. Koska tässä tutkimuksessa tutkijoita oli kaksi, voidaan ajatella tutkimuksen luotettavuutta lisäävän tutkijatriangulaation toteutuneen.

7.5 Jatkotutkimusaiheita ja käytännön sovellukset

Tämän tutkimuksen haastateltavien vastauksista tuli esiin, että varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen tasojen määrittely on välillä haastavaa, erityisesti koskien yleistä tukea. Olisi mielenkiintoista tutkia tätä kolmitasoisien tuen ensimmäistä tasoa ja sitä, miten yleinen tuki lakiuudistuksen jälkeen varhaiskasvatuskentällä tulkitaan ja keitä sen ajatellaan käytännön työssä koskevan. Tässä tutkimuksessa emme tutkineet konkreettisia tuen menetelmiä, joten näkemykset tuen eri tasoilla käytettävistä tuen menetelmistä ja rajapinnoista olisi hyvä jatkotutkimusaihe.

Kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen yhteistyön vahvistaminen on tämänkin tutkimuksen perusteella mielestämme tärkeä tavoite. Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia tämänhetkisiä yhteistyömuotoja lasten tasavertaisen tuen toteutumiseksi varhaiskasvatuskentällä. Erot eri palvelunjärjestäjien kesken, lakiuudistuksen mukaisessa tuen toteutuksessa, olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Johdannossakin mainittu tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on kolmitasoisien tuen järjestämisen ja toteuttamisen tärkeä periaate. Yhdenvertaisuuden toteutusta lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tuessa tulisi tutkia lisää, sillä tämän tutkimuksen tulosten mukaan yhdenvertaisuuden ei nähdä vielä täysin toteutuvan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Haastateltavien vastauksissa tuli esiin, että kolmitasoisien tuen hallintopäätösmenttely tekee tuen tarvetta ja tuen toteuttamista näkyväksi, mutta resurssit erityisesti erityispedagogiseen osaamiseen kaivataan lisää. Jatkossa voisi tutkia, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajien resurssit jakautuvat lakiuudistuksen jälkeen ja miten erityisopettajan työnkuva on muuttunut kolmitasoisien tuen jalkauduttua varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen järjestämisessä tulisi hyödyntää tietoa lakiuudistuksen mukanaan tuomista ja tässäkin tutkimuksessa esiin tulleista mahdollisuuksista ja haasteista. Mielestämme myös jatkumoa varhaiskasvatuksen kolmitasoisesta tuesta perusopetuksen kolmiportaiseen tukeen on tärkeää kehittää. Kehittämistyössä voisi soveltaa kentällä koettuja toimivia käytänteitä ja kehitettäviä haasteita. Haluamme tällä tutkimuksella olla osana kehittämässä

laadukkaan varhaiskasvatuksen kolmitasoista tukea ja edistämässä jokaisen lapsen yhdenvertaista kasvua ja kehitystä.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto].
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/98158>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Alila, K., & Ukkonen-Mikkola T. (2018). Käsiteanalyysistä varhaiskasvatuksen pedagogiikan määrittelyyn. *Kasvatus*, 49(1), 75–81.
https://www.researchgate.net/publication/337137007_Kasiteanalyysista_varhaiskasvatuksen_pedagogiikan_maarittelyyn
- Alila, K. (2022). Lainsäädännöllinen kehys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa. Teoksessa N. Heiskanen, & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet: Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s. 14–37). PS-kustannus.
- Alila, K., Eskelinen, M., Kuukka, K., Mannerkoski, M., & Vitikka, E. (2022). *Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta. Oikeus oppia – oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmisteleavan työryhmän loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:44. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Bacon, J. K., & Causton-Theoharis, J. (2013). “It should be teamwork”: A critical investigation of school practices and parent advocacy in special education. *International Journal of Inclusive Education*, 17, 682–699.
 doi: 10.1080/13603116.2012.708060
- Bladini, K. (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion: En studie av specialpedagogers handledningssamtal* [Doctoral dissertation, Institutionen för utbildningsvetenskap]. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A5804&dswid=3461>

- Björn, P., Aro, M., & Koponen, T. (2015). Interventiovastemallien tarjoamat mahdollisuudet kolmiportaisen tuen kehittämiseen: esimerkkinä matematiikan oppimisen tuki. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 25(3), 10–21. <https://bulletin.nmi.fi/2017/09/11/interventiovastemallien-tarjoamat-mahdollisuudet-kolmiportaisen-tuen-kehittamiseen-esimerkkinä-matematiikan-oppimisen-tuki-2/>
- Björn, P. M., Aro, M. T., Koponen, T. K., Fuchs, L. S., & Fuchs, D. H. (2016). The many faces of special education within RTI frameworks in the United States and Finland. *Learning disability quarterly*, 39(1), 58–66. <https://doi.org/10.1177/0731948715594787>
- Burchinal, M. R., Peisner-Feinberg, E., Pianta, R. C., & Howes, C. (2002). Development of academic skills from preschool through second grade: Family and classroom predictors of developmental trajectories. *Journal of School Psychology*, 40(5), 415–436. DOI:[10.1016/S0022-4405\(02\)00107-3](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(02)00107-3)
- Eriksen, S.H., & Holtan, A., (2023), Analyse i kvalitativ forskning – Det vi ikke skriver om, *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 7(3). <https://doi.org/10.18261/nost.7.3.1>
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2011). Intervjuer. Teoksessa G. Ahrne, & P. Svensson (toim.), *Handbok i kvalitativa metoder* (2. painos, s. 36–58). Liber.
- Eskelinen, M., & Hjelt, H. (2017). *Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen*. Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-505-1>
- Eskelinen, M., & Paananen, M. (2018). Lapsen tuen toteutuminen yksityisissä päiväkodeissa. *e- Erika: Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia*, 2018(2), 4–9. https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/e-erika_2_2018-s.pdf

- Eskola, J. (2010). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. painos, s. 179–204). PS-kustannus.
- Faour, B. (2010). *Early childhood in the Arab countries: status and challenges*. *Early Childhood Care and Education Regional Reports*, No. WCECCE/ref.7, UNESCO, WCECCE.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000189209>
- Franck, K. (2022). The educational context in expert assessments. A study of special education documents of children in ECEC institutions. *European Journal of Special Needs Education*, 37(5), 819–833.
<https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1954346>
- Fletcher, J.M., & Vaughn, S., (2009). Response to Intervention: Preventing and Remediating Academic Difficulties. *Child development perspectives*, 3(1), 30-37. doi: [10.1111/j.1750-8606.2008.00072.x](https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2008.00072.x)
- Gäreskog, P. (2021). Yrkesgrupperns anspråk på arbetet med barn i behov av särskilt stöd En studie av jurisdiktion, arbetsfördelning och professionellt arbete i förskolan. *Educare*, 4.
doi: [10.24834/educare.2021.4.2](https://doi.org/10.24834/educare.2021.4.2)
- Gäreskog, P., & Lindqvist, G. (2022). Specialpedagogens roll i förskolan – förskollärares beskrivningar av arbetsfördelning, anspråk och förhandlingar. *Nordisk barnehageforskning*, 19(1), 61–81.
<https://doi.org/10.23865/nbf.v19.225>
- Hallintolaki, 434/2003, Annettu 6 päivänä kesäkuuta 2003.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O2L6>
- Harris, A., Day, C., Hadfield, M., Hopkins, D., Hargreaves, A., & Chapman, C. (2002). *Effective Leadership for School Improvement*. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203754849>

- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M., & Viitala, R. (2021). *Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa: selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatustilastoissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-829-8>
- Härkönen, U. (2003). *Mitä termit varhaiskasvatustilastoissa ja esiopetus tarkoittavat?* Joensuun yliopisto.
- Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> . [Viitattu 13.2.2024]
- Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder. Från vetenskapsteori till praktik* (1 painos). Studentlitteratur.
- Kannel, L., Kuusiholma-Linnamäki, J., Harju-Luukkainen, H., Heiskanen, N., Kuusisto, A., & Kulmala, V. (2023). *Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2023:28. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/92047/Karvi_2823.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Korkalainen, P. (2009). *Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen: ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/20351/9789513936167.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääräinen, M., & Kanste, O. (2011) Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede*, 23 (2), 138–148. https://www.researchgate.net/publication/261723764_Sisallönanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessä_tutkimuksessa

- Käyhkö, M. (2022). Tuen tasot ja muodot Nurmijärven varhaiskasvatuksessa. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet*. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt (s. 57–59). PS-kustannus.
- Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1183/2021. Annettu 16 päivänä joulukuuta 2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183>
- Lindqvist, G., Nilholm, C., Almqvist, L., & Wetso, G.-M. (2011). Different agendas? The views of different occupational groups on special needs education. *European Journal of Special Needs Education*, 26(2), 143–157. DOI: 10.1080/08856257.2011.563604
- Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawell, A., Leseman, P., & Broekhuisen, M. (2015). *A review of research on the effects of early childhood Education and Care (ECEC) upon child development. CARE project; Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care (ECEC)*. Technical Report. European Commission. http://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/new_version_CARE_WP4_D4_1_Review_on_the_effects_of_ECEC.pdf
- Mäntyjärvi, M., Viljamaa, E., & Puroila, A.-M. (2022). Suhteissa muovautuvat johtajuudet yksityisen varhaiskasvatuksen johtajien moniäänisissä kertomuksissa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 11(2), 174–196. <https://journal.fi/jecer/article/view/119512>
- Nykänen, H., (2021), *Veteen piirretty viiva*. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/36825/isbn978-952-62-2928-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Perusopetuslaki 628/1998. Annettu 21 päivänä elokuuta 1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

- Pihlaja, P., & Neitola, M. (2017). Varhaiserityiskasvatus muuttuvassa varhaiskasvatuksen kentässä. *Kasvatus & Aika*, 11(3). <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68726/30168>
- Pihlaja, P., & Viitala, R. (2018). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 17–49). PS-kustannus.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (6. luku). Gaudeamus.
- Puusa, A., & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (4. luku). Gaudeamus.
- Ranta, S., Sajaniemi, N., Eskelinen, M., & Lämsä, T. (2021). Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Pedagogisen toiminnan edellytykset suomalaisessa päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus & Aika*, 15(2), 60–72. <https://doi.org/10.33350/ka.103194>
- Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H., & Marjanen, J. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi: varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2018. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman-toimeenpanon-arviointi_2018.pdf
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö A., & Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 15:2019. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/varhaiskasvatuksen-laatu-arjessa-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutuminen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa-0>

- Repo, L., Vlasov, J., & Leikkola, S. (2019). *Tilastoraportti varhaiskasvatuksen järjestämisestä*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
<https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/tilastoraportti-2019-varhaiskasvatuksen-jarjestamisesta>
- Riitakorpi, J., Alila, K., & Kahiluoto, T., (2017) *Varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut, valtakunnallinen selvitys 2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 3. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79206>
- Rossetti, Z., Redash, A., Sauer, J. S., Bui, O., Wen, Y., & Regensburger, D. (2018). Access, accountability, and advocacy: Culturally and linguistically diverse families' participation in IEP meetings. *Exceptionality: A special education journal*, 28(4), 243–258. DOI: 10.1080/09362835.2018.1480948
- Sevón, E., Hautala, P., Hautakangas, M., Ranta, M., Merjovaara, O., Mustola, M., & Alasuutari, M. (2021). Lasten osallisuuden jännitteet varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 114–138. <https://journal.fi/jecer/article/view/114152>
- Sheridan, S. (2007). Dimensions of pedagogical quality in preschool. *International Journal of Early Years Education*, 15(2), 197–217.
<https://doi.org/10.1080/09669760701289151>
- Spear, C.F., Piasta, S.B., Yeomans-Maldonado, G., Ottley, J.R., Justice, L.M., & O'Connell, A.A. (2018). Early childhood general and special educators: An examination of similarities and differences in beliefs, knowledge, and practice. *Journal of Teacher Education* 69(3), 263-277.
<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0022487117751401>
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004). *The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE) project: Findings from Preschool to the end of Key Stage 1*. London, Institute of Education, University of London. <https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/18189/2/SSU-SF-2004-01.pdf>

- Säkkinen, S., & Kuoppala, T. (2021). *Varhaiskasvatus 2020: varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista enemmistö osallistui kunnan kustantamaan päiväkotitoimintaan*. Tilastoraportti 32/2021. THL. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143153>
- Takala, M., & Ahl, A. (2014). Special education in Swedish and Finnish schools: Seeing the forest or the trees. *British Journal of Special Education*, 41(1). DOI:10.1111/1467-8578.12049
- Turja, L. (2011). Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*, (5). <https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Ukkonen-Mikkola, T., & Fonsén, E. (2018). Researching Finnish early childhood teachers' pedagogical work using Layder's research map. *Australasian Journal of Early Childhood*, 43(4), 48–56. <https://doi.org/10.23965/AJEC.43.4.06>
- Vainikainen, M-P., Lintuvuori, M., Paananen, M., Eskelinen, M., Kirjavainen, T., Hienonen, N., Jahnukainen, M., Thuneberg, H., Asikainen, M., E Suhonen, E., Alijoki, A., Sajaniemi, N., Reunamo, J., Keskinen, H-L., & Hotulainen, R., (2018). *Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvoon toteutuminen ja kehittämistarpeet*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161062/55-2018-Oppimisen_tuki_loppuraportti_27.9..pdf?sequence=4&isAllowed=y

- VakaTuki - Varhaiskasvatuksen palvelun järjestäjien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit. (ei pvm.). <https://uefconnect.uef.fi/tutkimusryhma/vakatuki-varhaiskasvatuksen-palvelun-jarjestajien-tuen-rakenteet-ja-hallinnon-prosessit/>
- Valiokunnan mietintö (2018). *Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. Sivistysvaliokunta SiVM 40/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_40+2018.aspx
- Valkonen, S., Pesonen, J., & Brunila, K. (2021). Varhaiskasvatuksen markkinat-Näkökulmana yksityistyvät palvelut. *Kasvatus* 52 (2), 223–234. <https://journal.fi/kasvatus/article/view/111446/71620>
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018 (2018). Annettu 23 päivänä elokuuta 2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180753>
- Vantaan kaupunki. (ei pvm.). *Eperusteet, opintopolku*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/24106560/varhaiskasvatus/tekstikapale/24106502>
- Varhaiskasvatuslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13 päivänä heinäkuuta 2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo L., Karila K., Kinnunen S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S., & Sulonen, H. (2018). *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_Perusteet-ja-suositukset_web.pdf

- Vuorinen, P. (2015). Professori Lynn Fuchsin näkökulmia RTI-malliin ja matematiikan oppimisen tukemiseen. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin*, 25(3), 4–9. <https://bulletin.nmi.fi/2017/09/11/professori-lynn-fuchsin-nakokulmia-rti-malliin-ja-matematiikan-oppimisen-tukemiseen-2/>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 59/1991. Annettu New Yorkissa 20 päivänä marraskuuta 1989. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/1991/19910059?sopviite_id=19910059
- Zeitlin, V. M., & Curcic, S. (2014). Parental voices on individualized education programs: 'Oh, IEP meeting tomorrow? Rum tonight!'. *Disability & Society*, 29(3), 373–387. Doi.org/10.1080/09687599.2013.776493

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

FOCUSRYHMÄKESKUSTELUN/HAASTATTELUN ohjeet, runko

(huoltajat, vakaopet, veot, johtajat, järjestäjät, päättäjät)

KUTSUMINEN

- Haastateltavia voi etsiä omien ja muiden verkostojen kautta, kysyä alustavaa kiinnostusta, sitten virallinen kutsu
- Osallistumisen vahvistaminen kirjeellä, jossa linkki tietosuojaselosteeseen, osallistujan taustatietojen kysely ja suostumus
- KOPIOI KIRJEIDEN SISÄLTÖ SÄHKÖPOSTITEKSTIKSI, ÄLÄ LAITA LIITTEEKSI.
- Voit muokata tekstejä luonteviksi (riippuen esim. siitä, oletko jo ottanut yhteyttä soittamalla tai muuten sopinut, aikamuodot jne.). Tärkeintä että kaikki asiat tulevat mukaan.

OHJEET HAASTATTELIJALLE

Äänitys (Elina)

- Elina kertoo periaatteista aineistoon liittyen: Tallennetaan zoomilla, litteroidaan eli kirjoitetaan tekstiksi. Videotallenne hävitetään heti kun on litteroitu. Litteroinnissa ei käytetä osallistujien oikeita nimiä. Litteroitu aineisto hävitetään 2029 vuoden loppuun mennessä.
- Elina laittaa tämän jälkeen äänityksen päälle, osallistajat hyväksyvät
- **Muista tallentaa varalta myös toisella laitteella (tutkimuspuhelin, sanelin, nauhuri)**

Keskustelun vetäjä

- Tavoittele tavallista ihmisten välistä luonnollista keskustelutilannetta
- Käytä luontevaa puhekieltä
- Vapauta tunnelmaa heti alussa, itsellesi luontevalla tavalla (ice breaking) esim. kertomalla miltä tuntuu juuri nyt, voit pyytää myös lyhyesti, vaikka yhdellä sanalla/lauseella osallistujia kertomaan myös.

- Saa olla myös hiljaisia hetkiä. Odota rauhassa. Sitten esim. "Tämä oli kyllä kiinnostavaa. Tuleeko teillä mieleen tähän liittyen vielä jotakin?"
- Ole läsnä! Nyökkää, kommentoi, "Kiinnostavaa, jne."
- Jos keskustelu sujuu, voit olla taustalla
- tärkeisiin nostoihin reagoiminen, "Kerro lisää" ("miksi" ei ole aina hyvä reagointi, syyllistävämpi sävy)
- vuorojen jakaminen, kaikkien ei tarvitse saada olla juuri yhtä paljon äänessä, mutta oletettavasti kaikki haluavat osallistua, kun ovat tulleet. Huolehditaan tästä, tavalla tai toisella! Voi esim. johonkin kysymykseen pyytää vastauksen jokselta. Tai voi kysyä erikseen heiltä, jotka ovat olleet taustalla
- Haastattelumuistiinpanot, laita ylös jos joku kiinnostava asia johon pitää palata

Teemat

- Tavoitteena on, että kaikista teemoista keskustellaan. Järjestyksellä ei ole väliä. Jos esim. inklusiosta alkaakin syntyä keskustelua jo silloin, kun kysytään mitä varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä on meneillään, asiaa voi syventää jo heti siinä tai myöhemmin
- Kysymyksillä voi ohjata keskustelua pysymään meidän tutkimusaiheessamme, kannattaa kuitenkin kuunnella avoimin mielin, voi tulla keskustelua myös aiheista, joita emme ajatelleet, mutta jotka liittyvät tutkimukseemme

KESKUSTELUN ALOITUS

Ota jokainen osallistuja vastaan huomioimalla hänet, kun hän tulee

Esittele itsesi ja toivota vielä kaikki tervetulleiksi "Hienoa, että pääsitte keskustelemaan varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista. Haluamme kuulla nimenomaan teidän ajatuksianne uudistuneeseen lakiin liittyen".

Kerro, että ryhmä koostuu...

(Osallistujien esittely tapahtuu heti keskustelun alussa, ei vielä tässä)

Kerro peruseriaatteet keskustelusta:

- Tämä tilaisuus saa olla ennemminkin keskustelu kuin haastattelu. Toivon, että pääsette oikeasti keskustelemaan ja esittämään omia ajatuksianne toisillenne
- Minun tehtävänäni on ohjata keskustelua, esimerkiksi kysymällä välillä jotain tai pyytämällä teitä keskustelemaan tietystä aiheesta
- Ei ole oikeaa tai väärää ajatusta, kaikki ajatukset ovat yhtä arvokkaita ja tärkeitä
- Voitte vapaasti ottaa itsekin esille mieleen tulevia asioita
- Hyvään keskusteluun kuuluu toisten kuunteleminen, vuorotellen puhuminen, toisen arvostava kohtaaminen
- Jos ei huomata, että haluat osallistua, nosta vaikka kättä

Kysyttävää?

KESKUSTELU

-Jokainen saa aluksi sanoa jotakin, lyhyesti

-Mitä varhaiskasvatukseen tällä hetkellä sinun mielestäsi kuuluu? Voit sanoa lyhyesti sen, mitä ensimmäisenä tulee mieleen.

ARVOT

-Mikä tai mitkä asiat varhaiskasvatuksessa ovat mielestänne kaikkein tärkeimpiä?

-Mikä on varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä / tärkeimmät tehtävät?

-Ovatko nämä asiat mielestänne muillekin tahoille tärkeitä? Onko tästä erilaisia käsityksiä?

-Mitä mielestänne tarkoittaa Lapsen etu? Miten sen toteutuminen / ei-toteutuminen näkyy varhaiskasvatuksessa?

INKLUUSIO

-Nyt puhutaan paljon inklusiosta. **Mitä "inkluisio" teidän mielestä tarkoittaa?**

-Mitä siitä ajatellaan yleisesti päättäjien/vakajärjestäjien/johtajien/veojen/opettajien/hoitajien keskuudessa? (vain oma viiter ryhmä)

-Mitä ajatuksia sinulla henkilökohtaisesti on inklusiosta varhaiskasvatuksesta?

- Johdetaanko inklusiota? Kuka tai mikä taho johtaa? Miten sitä pitäisi johtaa?

- Mitä inklusiolla tavoitellaan?

- Ovatko päiväkodit yhteydessä "ulkomaailmaan" vai toimivatko ne omina "minimaailmoina"? Kokemuksia!

-Mitä inkluisio sinun yksikössäsi/teidän kunnassanne tarkoittaa, miten toteutetaan, miten näkyy käytännössä, vai näkyykö?

Ellei tule ollenkaan keskustelua tästä, voi edetä näin:

- Miten teidän mielestänne lapsiryhmät tulisi muodostaa? Millaisilla periaatteilla?
- Samanikäistenkin ryhmissäkin on keskenään hyvin erilaisia lapsia. Millaista moninaisuutta ryhmissä on?
- Mitä ajattelette tästä? Tuottaako se haasteita? Millaisia? Onko siinä hyviä puolia? Millaisia? Miten moninaisuutta tulisi huomioida?

TUKI

- Millaista tukea lapset voivat tarvita?
- Jos kuntaan muuttaa lapsi, joka tarvitsee tukea, miten lapsen varhaiskasvatuspaikkaa lähdetään miettimään?
- Miten lapsia pitäisi tukea oppimisessa, kasvussa, kehityksessä?
- Ketä lapsia tuki koskee?
- Millainen mielestänne on eri tahojen rooli (huoltajat, päiväkodin henkilökunta, järjestäjä, päättäjä) silloin, kun lapsi tarvitsee kasvuunsa ja kehityksensä tukea? Kokemuksia!
- Millaista yhteistyötä eri tahot tekevät? Kokemuksia!
- Millainen rooli lapsilla itsellään on liittyen heidän tuen tukeensa?
- Asetetaanko kaikille lapsille riittävän vaativia tavoitteita? Pitäisikö asettaa? Miten voitaisiin pitää huoli siitä, että asetettaisiin?

Vakaopet, veot, johtajat, järjestäjät:	Huoltajat, päättäjät
<p>Mitä ajattelette kolmitasoisesta tuesta? (oletus että kaikki em. ovat kuulleet)</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ketä palvelee? -Kertokaa kokemuksianne -Mitä uutta tämä kolmitasoinen tuki on tuonut (henkilökunta, huoltajat, ryhmä, lapsen kannalta, huoltajien kannalta, kuulemiset, hallintopäätökset) -Mikä toimii, mikä ei toimi, vahvuuksia, heikkouksia, haasteet, mahdollisuudet -Pitäisikö muuttaa, miten? 	<p>Uutena asiana laissa puhutaan kolmitasoisesta tuesta (yleisestä, tehostetusta ja erityisestä). Oletteko kuulleet tästä ja mitä ajatuksia asia herättää?</p> <p>Ellei ole kuultu, voi edetä näin: Tukeen liittyvistä asioista säädetään nyt entistä yksityiskohtaisemmin varhaiskasvatus-</p>

	laissa ja siellä puhutaan ns. kolmitasoisesta tuesta. Mitä ajatuksia tällainen tarkempi ohjeistus teissä herättää?
--	--

YHTEENVETO

- Olette keskustelleet varhaiskasvatukseen liittyvistä muutoksista. Miksi mielestänne näitä muutoksia on tehty ja tehdään?
- Mistä tietonne muutoksista ovat peräisin? Saatteko riittävästi tietoa?
- Onko varhaiskasvatuksen kehittämisessä mielestänne kaikilla yhteinen päämäärä? Mikä se on? Mikä se voisi olla?
- **Millaista varhaiskasvatuksen pitäisi olla, että se olisi monenlaisia erilaisia lapsia ja perheitä palvelevaa ja vielä työntekijöitäkin innostavaa?**

LOPETUS

Kiitokset!

Millainen tuntu teille jäi osallistumisesta? Haluatteko kysyä jotakin? Voitte myös kysyä yksityisesti sähköpostilla, myöhemmin, jos jokin asia jäi nyt tai alkaa myöhemmin mietityttämään.

HAASTATTELUN JÄLKEEN

Tee muistiinpanoja haastattelusta heti haastattelun jälkeen huomioistasi!

- Miten keskustelu mielestäsi onnistui?
- Millainen kokemus oli sinulle?
- Jäikö jokin mietityttämään?